STEFAN ZEIDENITZ • BEN BARKOW

GHIDUL XENO® FOBULUI

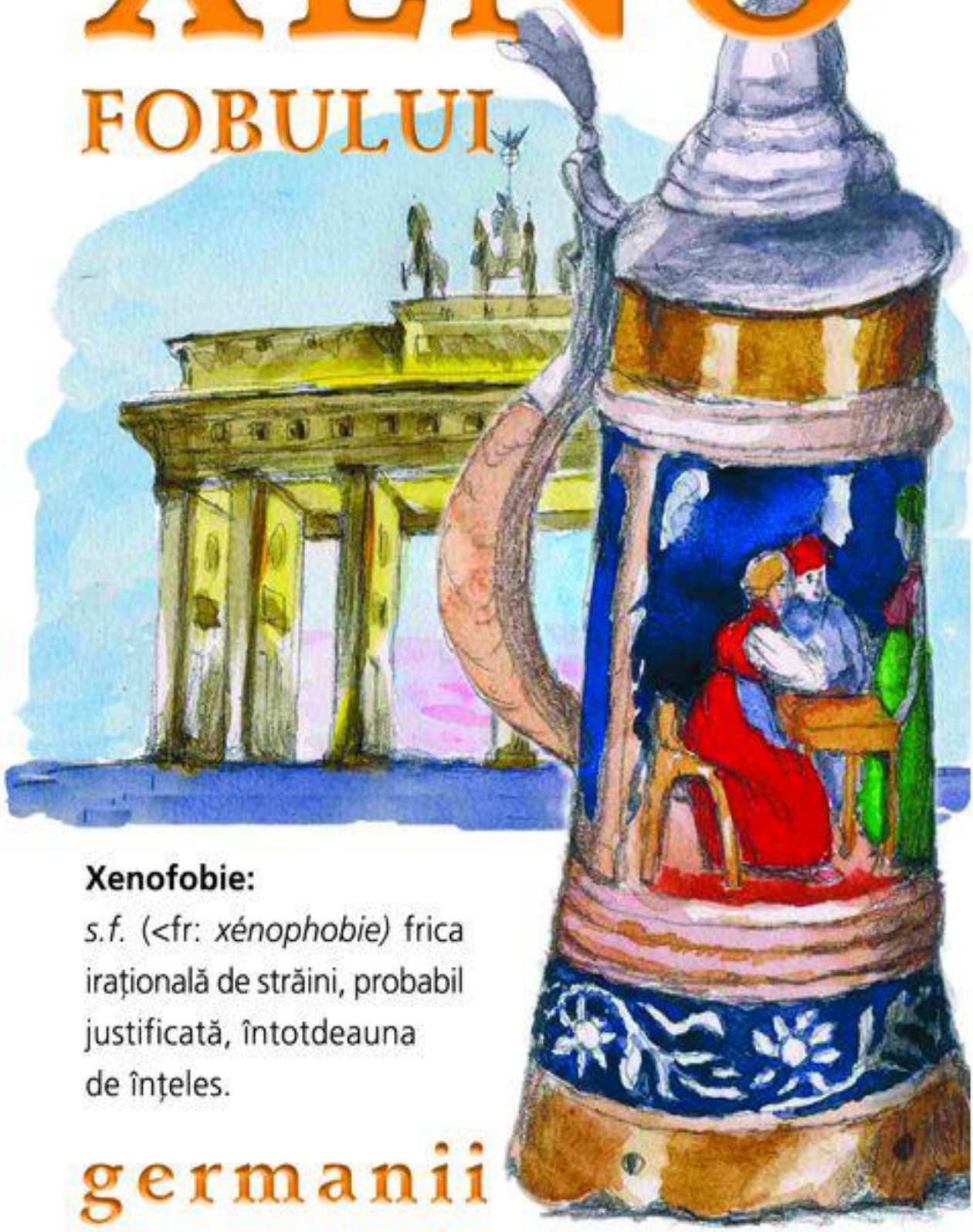

Xenofobie:

s.f. (<fr: *xénophobie)* frica irațională de străini, probabil justificată, întotdeauna de înțeles.

germanii

NEMIRA
plăcerea lecturii

Stefan Zeidenitz, Ben Barkow
Ghidul Xenofobului - Germanii

Stefan Zeidenitz, Ben Barkow
The Xenophobe's Guide to the Germans
© Copyright Oval Projects, 1993, 1999, 2008

© Nemira, 2010

Traducere din limba engleză Mihai Moroiu

Coperta colecţiei: Dana MOROIU, Corneliu ALEXANDRESCU
Ilustraţia copertei: Irina DOBRESCU

Redactor: Dana MOROIU
Tehnoredactor: Corneliu ALEXANDRESCU

„Ghidul Xenofobului” este o marcă înregistrată.
Toate drepturile rezervate.

Orice reproducere, totală sau parţială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă şi se pedepseşte conform Legii dreptului de autor.

ISBN 978-606-579-040-7

Lectura digitală protejează mediul

Versiune electronică realizată de Elefant.ro

***

Cuprins

- Naționalism și identitate
- Caracter
- Atitudini și valori
- Comportament
- Maniere
- Destindere și distracții
- Obsesii
- Umor
- Cultură
- Conversație și gestică
- Mâncare și băutură
- Obiceiuri și tradiții
- Sănătate și igienă
- Sisteme
- Guvernare
- Crimă și pedeapsă
- La lucru
- Limbă și idei

Benjamin Nicholaus Oliver Xaver Barkow este german din vechea gardă. Născut la Berlin în 1956, şi-a irosit tinereţea militând pentru construirea unui zid de-a curmezişul oraşului, întrucât nu suferea modul în care socialiştii îşi atârnau rufele la uscat.

Odată rezolvată problema, s-a mutat la Hamburg, dar, constatând câtă ordine domneşte, s-a îndreptat rapid spre Londra, mulţumit. Ceea ce a descoperit acolo l-a îngrozit şi l-a fascinat atât de profund, încât e puţin probabil că va mai pleca vreodată. După o adolescenţă furtunoasă şi apăsată de *Angst*, a studiat ştiinţe umaniste (în speranţa deşartă că se va lipi ceva de el).

Deşi suferă cronic de *Kreislaufstörung*, pe care niciun tratament homeopat nu a reuşit să o vindece până în prezent, continuă să lupte, în speranţa că, într-o bună zi, va înţelege de ce nimeni nu-l înţelege; şi atunci îşi va scoate *Seele* de la amanet, se va retrage în munţi şi va începe, în sfârşit, proiectul lui preferat, *Wagner, versiunea musical*.

Stefan Zeidenitz este descendent al unei vechi familii germane de anglofili, care din păcate a ratat cea din urmă barcă saxonă cu destinaţia Britania cu aproximativ o mie cinci sute de ani.

A compensat acest eşec prin abordarea studiilor extrem orientale şi promovarea culturii japoneze în Anglia, a culturii engleze în Germania şi a culturii germane în Japonia. În consecinţă, simţul său de orientare este uşor dezorientat.

Ca un adevărat german, în Anglia şi-a dat seama de superioritatea lui indiscutabilă, dar asta încă nu i-a afectat temperamentul teuton. Perseverează însă.

Germania reunificată are 82,4 milioane de locuitori – în comparaţie cu 5 milioane danezi, 7,5 milioane elveţieni, 8 milioane austrieci, 10 milioane cehi, 10 milioane belgieni, 15 milioane olandezi, 38 de milioane polonezi, 62 de milioane englezi, 64 de milioane francezi şi 306 milioane americani.

Germania este aproape de trei ori mai mare decât Anglia, iar suprafaţa ei intră o dată şi jumătate în cea a Franţei.

Naţionalism şi identitate

A fi prevenit sau în cazul cel mai… de cârnat[1]

Consideraţi, potrivit tradiţiei, o naţiune de roboţi cu capul pătrat, a căror limbă aduce aminte de zgomotul de canalizare, ale căror maşini le bat pe toate celelalte şi a căror echipă de fotbal câştigă aproape toate meciurile, s-ar zice că germanii sunt invulnerabili.

Dar în spatele faţadei descoperi o naţiune incontestabil nesigură de sine: nu ştie unde se găseşte, încotro se îndreaptă, nu ştie nici măcar cum de a ajuns acolo. În căutarea refugiului din faţa incertitudinilor lumeşti, se bizuie pe de o parte pe ordine şi pe sistem, pe stat şi pe Banca Centrală Europeană; pe de alta, se retrage în aprehensiune sufletească, *Angst*[2], în psihanaliză şi în cultură sofisticată.

Nimic din această stare de anxietate nu trebuie luat în derâdere; umorul este o categorie distinctă, care trebuie privită cu toată seriozitatea.

Pentru germani, viaţa este alcătuită din două jumătăţi: cea publică şi cea privată. Sfera publică sau oficială, a joburilor, a afacerilor şi a birocraţiei diferă radical de cea privată, a familiei, a prietenilor, a micilor pasiuni şi a vacanţelor. Ceea ce i se potriveşte uneia este total incompatibil celeilalte. În public, decenţa şi lipsa de haz sunt la ordinea zilei. În particular, abundă excentricitatea în costum de trening.

Ca străin, vei întâlni, aproape prin definiţie, mai întâi Germania publică, dincolo de care s-ar putea să nu mai vezi nimic. Ceea ce explică întru câtva reputaţia pe care şi-au făcut-o în străinătate. Şiruri nesfârşite de cârnaţi plutind pe torenţi de bere. Ca să nu mai vorbim despre competenţa în domeniul bancar. Şi despre organizare.

Acum, când consolidarea germană a devenit o realitate, până şi cei care nu sunt xenofobi se tem de viitor. Germanii, la rândul lor, nu se sperie într-atât de străini, cât de orice ţară străină care îşi face o impresie proastă despre ei. Forţa industrială şi financiară a Germaniei poate trezi agitata conştiinţă naţională. Nu cumva devenim aroganţi? Nu cumva ne slăbeşte toleranţa? Nu cumva ne-am înscris pe panta alunecoasă care ar putea să ne întoarcă în zilele rele, de demult? Nu există răspunsuri ferme la toate acestea, dar germanii, nevroticii Europei, le caută cu îndârjire.

Experienţa i-a învăţat însă că nu există niciun viitor în afara comunităţii naţiunilor. Nicio altă ţară nu dezvoltă un sentiment mai acut al importanţei pe care o are buna înţelegere cu celelalte popoare. Toleranţa nu e doar o virtute, ci o datorie.

Cum îi văd alţii pe ei

Sentimentele trezite de germani altor naţiuni oscilează între admiraţie şi teamă. Se consideră că ar fi eficienţi, obsedaţi de propria persoană şi despotici, fără egal la finanţe şi la fabricarea de bunuri.

Britanicii ar putea trăi cu impresia că germanii nu sunt suficient de rezervaţi şi de hotărâţi, trăsături care ţin de buna-cuviinţă. Dar au apreciat întotdeauna foarte mult inteligenţa şi meticulozitatea germană, imaginându-şi, cumva, că, dintre toţi europenii, germanii s-ar asemăna cel mai mult cu ei. Această stranie iluzie provine, probabil, din faptul că atâţia germani s-au urcat pe tronul britanic sau l-au manevrat din culise. În realitate, germanii se deosebesc radical de britanici, neexistând diferenţă mai mare între două naţiuni.

Să luăm cel mai evident exemplu: identitatea naţională britanică s-a întemeiat undeva, în perioada invaziei romane şi, în pofida unor ezitări întâmplătoare, de atunci nimeni nu a mai simţit nevoia să-şi pună întrebări. Germania, pe de altă parte, a devenit naţiune în anii 1870, când a fost cucerită din interior, de Bismarck, Cancelarul de Fier al Prusiei. Mai toţi germanii pun în continuare mare preţ pe loialitatea regională şi, chiar şi în prezent, calitatea de a fi german este plasată pe un biet loc trei, ei declarându-se, spre exemplu, în primul rând şvabi şi în al doilea, europeni.

Francezii îi privesc pe germani cu neîncredere şi cu oarecare aversiune, încercând să-i ţină la respect printr-o strânsă prietenie. Italienii sunt consternaţi de capacitatea germanilor de a rezolva totul fără să mituiască pe nimeni, dar îi consideră complet lipsiţi de stil.

Pentru austrieci, germanii buni sunt cei aflaţi cât mai departe, preferabil dincolo de Atlantic, sau chiar şi mai departe. Recunoscând că există o afinitate culturală între Viena şi Berlin, consideră că nu există nicio legătură cu vecinii lor apropiaţi, bavarezii.

Elveţienii apreciază că germanii au, în general, o atitudine corectă, dar ar fi preferabil să se mai străduiască (în Elveţia ai putea fi amendat pentru că ţi-ai pus gunoiul într-un sac de plastic de culoare nepotrivită, în Germania, în schimb, eşti penalizat doar dacă nu foloseşti un sac de plastic).

Cum îi văd ei pe alţii

Germanii îi adoră, în general, pe britanici, suferind în trecut din cauza iubirii lor neîmpărtăşite. Marea Britanie era modelul absolut, prin realizările ei uimitoare în domeniul politic, social, industrial şi tehnologic. Germanii îi consideră pe englezi foarte simpatici şi în bună măsură inofensivi. Aproape ca nişte germani.

Îi admiră pe americani pentru pragmatismul lor comod (negerman) şi îi antipatizează pentru superficialitate (negermană). Pentru germani, Statele Unite sunt directorul şcolii naţiunilor, motiv pentru care le acordă respectul cuvenit, dar nu mereu şi afecţiune. Germanii cred cu tărie în autoritate. „Dacă ştii să asculţi, înseamnă că ştii să fii stăpân", spune una dintre zicalele lor.

Între germani şi italieni există o strânsă înţelegere, ei având în comun numeroase evenimente istorice. Urmare a războaielor, a invaziilor şi a altor forme de turism, au dezvoltat o prietenie profundă şi durabilă. Comorile de artă italiene, mâncarea şi plajele sunt apreciate fără rezerve. Italia şi Germania mai sunt legate şi de faptul că şi-au dobândit statutul naţional în secolul al XIX-lea şi încă nu sunt pe deplin convinse că a fost un lucru bun.

Francezii sunt admiraţi pentru civilizaţia sofisticată şi deplânşi pentru cultura lor inferioară. Galicii au spirit mai înalt, dar germanii au suflet mai profund. În ciuda acestui fapt, francofilia este foarte răspândită printre germani, mai ales în rândul celor de lângă graniţa comună.

Ca un copil visător, privind peste gard, germanii invidiază naţiunile mediteraneene pentru atitudinea lor mai relaxată, moştenirea culturală şi clima caldă. Dar numai atunci când sunt în concediu.

Singurul popor căruia germanii sunt dispuşi să-i recunoască superioritatea incontestabilă în ceea ce priveşte virtuţile teutonice sunt elveţienii. Niciun german nu le va contesta supremaţia când este vorba despre ordine, punctualitate, hărnicie, curăţenie şi meticulozitate. Şi poate de aceea nu s-au aflat niciodată în război cu elveţienii.

Cum se văd ei pe ei

În general vorbind, germanii se consideră oameni modeşti şi destul de obişnuiţi. Dă-le bere, *Wurst*, puţină *Gemütlichkeit* (tihnă) şi un alt german cu care să poată face politică sau să se plângă de problemele vieţii şi se vor declara mulţumiţi. Nu sunt lacomi, nu se aşteaptă să primească nimic dacă nu dau şi ei ceva în schimb, şi-şi plătesc facturile la timp. Un *Volk* simplu, cinstit.

Le place să se considere romantici – nu după tipicul mediteraneean, cu complimente meşteşugite şi ciupit de fund, ci după modelul geniului furtunos. În fiecare german se află un strop din Beethoven, pierdut, cu părul vâlvoi prin codrii, într-un apus plin de lacrimi, înfruntând imposibilul pentru a exprima inexprimabilul. Iată Marele Suflet German, pentru care este esenţial să se manifeste pregnant ori de câte ori vine vorba despre Artă, Sensibilitate şi Adevăr. În definitiv, chiar dacă nu sunt cu totul inventatorii mişcării romantice (deşi o cred cu tărie), germanii au înzestrat-o, cel puţin, cu numeroase texte filozofice adecvat de întortocheate şi pline de complicaţii.

Se apreciază pe sine, considerându-se harnici, meticuloşi, disciplinaţi, temeinici şi metodici. Şi bine educaţi, până în profunzime. Contrar credinţei generale, germanii nu ştiu totul, ci doar ştiu totul mai bine.

Relaţii speciale

Înainte de anii nouăzeci, toţi vest-germanii urmăreau cu pasiune ideea reunificării celor două Germanii. Cum să desăvârşim, se întrebau în suflet şi între ei, împlinirea ca naţiune atât timp cât marele *Geist* (spirit) german este divizat de un zid din beton?

Cu toţii erau de acord că reunificarea reprezintă o necesitate istorică. De partea cealaltă (*drüben*), nu a existat niciodată un asemenea consens, pentru că acolo cetăţenii şi-ar fi dorit bunurile de larg consum ale vecinilor, având însă îndoieli despre viaţa într-o societate fără angajament ideologic. Acum, odată unificarea realizată, vest-germanii au şi ei îndoielile lor.

Toţi *Wessies* (foştii vest-germani) ştiu că toţi *Ossies* (foştii est-germani) sunt leneşi şi se văicăresc. Toţi *Ossies* ştiu că toţi *Wessies* sunt cinici şi făţarnici. Şi aşa au fost mereu.

Costurile cimentării a două naţiuni nu sunt mici, mai ales când una dintre ele (folosind terminologia agenţilor imobiliari) „trebuie tratată cu atenţie" şi prezintă multe „elemente de epocă" şi „trăsături originale". Pentru a face faţă situaţiei, germanii au înfiinţat Autoritatea de Proprietate (*Treuhand*), care a devenit instantaneu cel mai mare angajator din lume, ocupându-se de nouă mii de firme, cu aproape două milioane de hectare de teren arabil şi o suprafaţă comparabilă de pădure. Sarcina sa era să privatizeze cât mai mult cu putinţă, iar restul să lichideze.

E inutil să mai spunem, dar activităţile desfăşurate de *Treuhand* au generat suspiciuni în rândul est-germanilor, care au avut senzaţia că bunurile lor economice fuseseră scoase la mezat la preţuri de nimic, în vreme ce ei erau trataţi ca o populaţie de mâna a doua. Tensiunea dintre cele două categorii de germani este palpabilă, unii întrebându-se acum dacă, în definitiv, reunificarea a fost chiar o necesitate istorică şi dacă nu cumva Zidul nu a fost coloana vertebrală a marelui *Geist* german, iar politicienii au fost prea stupizi ca să-şi dea seama.

După aproape douăzeci de ani, reunificarea şi-a pierdut din strălucire. Majoritatea germanilor din Vest au sentimentul că Germania Răsăriteană este o groapă fără fund, care le înghite banii. În acelaşi timp, unii est-germani consideră stagnarea partea cea mai importantă a produsului naţional brut şi că, departe de a se afla într-o fază de tranziţie, ţara lor s-a înscris definitiv în eşalonul secund.

De la Schimbare şi până în prezent, germanii au trăit în *Angst* mai mult ca niciodată, iar cercetarea sufletului a căpătat proporţii epice. Aşa că s-au angajat şi mai puternic în

idealurile Comunităţii Europene, care oferă stabilitate dezordinii din interior. În secret, unii îşi doresc să nu se fi implicat niciodată în această aventură şi tânjesc după zilele de demult, când viaţa părea simplă şi-ţi cunoşteai foarte bine duşmanii.

Cum le-ar plăcea să-i considere alţii

Germanii îşi doresc cu ardoare să fie înţeleşi şi apreciaţi de ceilalţi, dar se mândresc în taină că asta nu se va întâmpla niciodată. La urma urmei, cum ar putea cei din afară să înţeleagă un popor atât de complex, de profund, de sensibil? Ce pot să ştie despre lupta germanilor pentru identitate şi despre spiritul german torturat, în căutarea eliberării?

Şi-ar dori să fie respectaţi pentru devotamentul lor faţă de adevăr şi de cinste şi sunt surprinşi că este uneori considerat lipsă de tact. Dar dacă eu ştiu că nu e bine, nu e de datoria mea să-ţi atrag atenţia? Nu crezi că Adevărul e mai important decât prefăcătoria? Ai prefera să-ţi spun că mă dau în vânt după cămaşa sau după haina ta de sport oribilă? Însă străinii par să nu aprecieze asta.

Respingerea introspecţiei germane, pe motiv că nu s-ar deosebi de contemplarea buricului, este o dovadă de superficialitate. Plângerile legate de grosolănia germană arată totala lipsă de înţelegere. Germanii se consolează cu ideea că dedicarea unor cauze mai înalte şi consecvenţa faţă de necesităţile eului interior împing inevitabil pe o cale greşită. Un bun german îşi poartă *Weltschmerz*-ul (melancolia) la vedere şi nu se simte deranjat când este greşit înţeles.

[1] În orig., joc de cuvinte, Wurst Case Scenario, wurst („cârnat” în germ.) în loc de worst („cel mai rău”) (n. tr.).

[2] Teamă, anxietate (n. tr.).

Caracter

Importanţa de a fi Ernsthaft[3]

În Germania, viaţa e serioasă, la fel ca toate celelalte lucruri. În afara Berlinului, nici măcar umorul nu este considerat ceva de râs, iar dacă ţii neapărat să spui o glumă, trebuie să faci mai întâi o cerere.

Germanii resping cu tărie ceea ce este irelevant, frivol, accidental. Capacitatea de a face descoperiri norocoase, din întâmplare, nu are echivalent în limba lor. Motivul: asemenea lucruri nu sunt *ernsthaft*, serioase. Li se pare de neconceput (şi de nedorit) ca o idee bună să vină din senin sau din partea unei persoane lipsite de calificarea adecvată. În general vorbind, germanii preferă să se lipsească de o invenţie ingenioasă, decât să recunoască esenţa întâmplătoare şi haotică a creativităţii.

Viaţa fiind *ernsthaft*, germanii respectă regulile. Schiller scria că „ascultarea este cea dintâi îndatorire”, şi niciun german nu s-a îndoit vreodată, în perfectă rezonanţă cu simţul ordinii şi al datoriei care îi caracterizează. Germanii nu acceptă în ruptul capului să încalce vreo regulă, ceea ce le complică foarte mult existenţa, deoarece, potrivit normelor, este interzis tot ceea ce nu este permis, în mod expres. Nu ai voie să fumezi, nu ai voie să calci pe iarbă, numai dacă faptul este confirmat de un indicator.

Profesional, devotament faţă de seriozitate înseamnă că nu se poate renunţa, la mijlocul vieţii, la o carieră de contabil sau de inginer de computere pentru creşterea fluturilor ori pentru aromaterapie. Altfel, se aplică eticheta de respingere: uşuratic şi nestatornic.

Ordine

Germanii se mândresc cu eficienţa, spiritul organizatoric, disciplina, curăţenia şi punctualitatea lor. Manifestări de *Ordnung,* ceea ce nu înseamnă doar rânduială, ci şi corectitudine, bună-cuviinţă, adecvare şi o sumă de alte lucruri bune. Nicio altă expresie nu încălzeşte mai mult inima germanului ca *alles in Ordnung*, adică totul este în regulă, totul este aşa cum trebuie să fie. Imperativul categoric de care nu scapă niciun german este *Ordnung muss sein*, Ordinea Trebuie să Domnească.

Germanilor le plac lucrurile care funcţionează. Fundamental! Un automobil sau o maşină de spălat care se strică la şase luni după achiziţionare nu înseamnă o bătaie de cap, ci o încălcare a contractului social. Se simt înşelaţi când merg în străinătate şi întâlnesc clădiri murdare, străzi pline de gunoaie, maşini nespălate. Pe peroanele metroului londonez, îşi petrec orele de aşteptare dintre trenuri întrebându-se cum de se împacă englezii cei pedanţi cu toată situaţia şi nu pun lucrurile la punct. Până şi limba lor e inconstantă şi plină de capcane: tipi pe care îi cheamă „Fanshaw” şi îşi scriu numele „Featherstonehaugh”, sau oraşe ca Slough rimează, inexplicabil, cu „hau” şi nu cu „maslu” (preferabilă fiind probabil ortografia Sloo) ori cu „pilaf” (Sluff).

În Germania, situaţia e sub control. Cuvintele, lungi şi guturale cum sunt ele, nu-ţi joacă feste când trebuie pronunţate – ce-i în guşă, şi-n căpuşă. Străzile sunt curate, casele proaspăt zugrăvite, gunoiul în pubele. *Ordnung*.

Cum să pui lucrurile la punct

Dacă îi sugerezi unui german ceva de genul „mai bine laşi totul aşa cum este" sau „dacă nu s-a stricat, nu e cazul să repari", va presupune imediat fie că eşti britanic, fie că ai nevoie de psihoterapie.

În Germania, este axiomatic că, dacă vrei să realizezi ce ţi-ai propus, totul trebuie mai întâi pus la punct: binele trebuie separat de rău, şi esenţialul de neesenţial. Ceea ce îţi aparţine ţie trebuie separat de ce-i al meu; sfera publică trebuie bine delimitată, pentru a nu se confunda cu cea privată, adevărul trebuie cernut de minciună. Masculinul şi femininul (ca să nu mai vorbim despre complicaţia specific germană a genului neutru) trebuie bine precizate, prin definiţii solide. Şi aşa mai departe, la nesfârşit.

Abia după ce totul a fost bine etichetat şi compartimentat cu justeţe se poate spune că este *in Ordnung*. Iată cum funcţionează faimosul imperativ categoric – cerut de Kant deoarece nu putea suporta talmeş-balmeşul nediferenţiat al lumii. Kant era hotărât, ca niciun alt german înaintea lui, să împartă totul în categorii distincte. A rămas faimos pentru modul în care îşi înnebunea prietenii prin clasificarea obsesivă în grupuri din ce în ce mai mici. La el în bibliotecă, fiecare volum alcătuia o clasă unică, ţinută separat, pentru ca individualitatea ei taxonomică să nu fie contaminată de celelalte.

Germanul modern nu mai explorează aceste extreme din cauză că respectiva tendinţă a fost încadrată într-un gen fenomenologic aflat la limita smintelii, subdiviziune nomenclaturală cu care prea puţini doresc să fie asociaţi.

Angst

După cum nu-i greu de presupus, în grădina lor imaculată pândeşte un şarpe: îndoiala. Ca naţiune, germanii sunt torturaţi de îndoieli şi se luptă fără odihnă să ţină haosul sub control. Fiind germani, nu pot să-şi alunge nesiguranţa sau să-şi ameţească grijile cu un pahar de băutură şi un hohot de râs. Lor nu le e dată înduioşătoarea credinţă a britanicului că „totul va fi bine până mâine dimineaţă" sau că „iese la spălat". Îndoiala şi anxietatea germanului cresc şi se ramifică pe măsură ce se gândeşte la ele. Şi încă se miră că lucrurile nu au luat-o razna, fiind cât se poate de siguri că se va întâmpla cât de curând.

Căci, mai presus de orice, Germania este ţara *Angst*-ului.

Şi asta determină o anume şovăială când se pune problema de a întreprinde ceva. Un vizitator al Germaniei din secolul al

XIX-lea remarca: „ş...ţ descoperă peste tot obstacole; auzi de sute ori «asta-i imposibil» ş...ţ. Când e să treacă la acţiune, germanii nu ştiu să înfrunte dificultăţile.”

Germanii sunt absolut conştienţi, dar îşi consideră teama la înălţimea capacităţilor lor intelectuale. *Angst* e responsabilă de dorinţa ca totul să fie reglementat, controlat, verificat, reverificat, supravegheat, asigurat, examinat, certificat. În secret, sunt convinşi că numai o inteligenţă superioară poate înţelege cât de periculoasă este în realitate viaţa.

Viaţa ca o plajă

Setea de siguranţă a germanilor nu este nicăieri mai evidentă ca în timpul vacanţelor la mare, dobândindu-şi notorietatea pentru eficienţa lor nemiloasă în ocuparea celor mai bune locuri de pe plajele lumii.

Indiferent cât de devreme te-ai strădui să ajungi la malul mării, germanii se vor afla acolo înaintea ta. Cum reuşesc să facă asta rămâne un mister, ţinând seama că îi vezi chefuind cot la cot prin baruri şi taverne până la orele mici.

După ce şi-au cucerit capetele de pod, germanii vor începe fără întârziere să-şi întărească poziţiile, construind fortificaţii. Plajele aflate sub ocupaţie germană pot fi recunoscute dintr-o privire: suprafaţa este împânzită de enorme castele de nisip, câte unul de familie, înalte de câţiva zeci de centimetri, minuţios decorate cu scoici şi stele-de-mare în putrefacţie, încununate de steaguri.

Spre deosebire de ceilalţi, germanii preferă să stea în spatele castelelor de nisip, care servesc astfel la demarcarea teritoriului, devenit spaţiul lor aparte. Şi fortăreţele sunt foarte apropiate, astfel încât nimeni nu se mai poate strecura printre ele. În extremă, negermanii se pot trezi pe o stâncă golaşă, după ce germanii au excavat tot nisipul disponibil pentru prosopul lor de plajă cu creneluri.

Inspiraţi de vis

Germanilor le place să evadeze în fantezie ori de câte ori realitatea devine prea neplăcută. Ratările şi înfrângerile pretind un sistem de protecţie metafizic; germanii se dau în vânt să viseze. Echivalentul lor pentru John Bull şi Unchiul Sam este Michel cel somnoros, nume derivat de la Sfântul Mihail, protectorul Germaniei. Poetul Heinrich Heine a rezumat astfel această predilecţie:

Francezii şi ruşii stăpânesc uscatul,
Britanicii marea,
Dar peste tărâmul viselor eteric,
Dominăm incontestabil.

Uneori, înclinaţia germanilor spre escapism – nevoia lor de esenţă spirituală – îi poate face să pară de pe altă lume şi lipsiţi de simţ practic. Goethe nota, cu melancolie: „În vreme ce noi, germanii, ne chinuim rezolvând chestiuni filozofice, englezii, cu inteligenţa lor practică, râd de noi şi cuceresc lumea.”

Idealul

„Nimeni nu e perfect, dar ne străduim să depăşim această situaţie”, declara, cu optimism, baronul von Richthofen. Perfecţionismul este o caracteristică germană de prim rang, profitabilă pentru industria lor de maşini, dar care se poate dovedi o piatră de încercare la petreceri. Nu va fi niciodată suficient să faci un compromis, să te mulţumeşti doar cu ceva „destul de bun”. Vorbind în sens strict, te poţi declara mulţumit numai cu esenţialul, cu perfecţiunea, cu idealul.

Mai mult, într-o minte germană nu încape îndoială că idealul, sau Idealul, mai corect, există şi aşteaptă undeva, în eter. Desigur, aici, pe pământ, nu vom reuşi niciodată să atingem Idealul, ci doar o palidă imitaţie. Chiar dacă Platon a fost grec, de gândit a gândit ca un german.

Nu este, prin urmare, surprinzător că germanii se leagă de idei mai mult decât de oameni. După cum spunea Goethe, „Experienţa este mereu o parodie a Ideii.” Ideile sunt minunate şi nu te lasă la greu, oamenii, în schimb, se dovedesc imprevizibili şi dispuşi la trădare. Ciocnirile dintre idei şi realitate sunt inevitabile, germanii s-au împăcat cu acest gând. Face parte din tragicul vieţii.

Faptul este reflectat în literatura şi în legendele germane. Mulţi eroi germani eşuează deoarece îşi măsoară idealurile cu imperfecţiunea lumii şi a propriei lor firi. Lamentaţiile în faţa acestei triste situaţii – iată o preocupare germană predilectă. Să salvezi ce se mai poate salva dintr-o situaţie dificilă sau să te strecori abil, iată două concepte străine adevăratei gândiri germane.

[3] Parafrază a titlului piesei lui G.B. Shaw, The Importance of Being Earnest (n. tr.).

Atitudini şi valori

Germanii preţuiesc *Bildung*, adică educaţia şi cultura. Dacă arăţi ce ai citit şi ce ştii nu înseamnă că te lauzi, ci că participi la viaţa culturală a naţiunii, cu care te mândreşti.

Modestia, când e vorba de cultură, va fi apreciată de germani nu ca o atitudine decentă, ci doar ca o recunoaştere a ignoranţei. Dacă ai cultură, scoate-o la vedere.

Germanii sunt foarte entuziasmaţi de patrimoniul lor cultural. Din punctul de vedere al majorităţii englezilor, cultura este ceea ce fac privilegiaţii în timpul liber, iar ideea de a citi Shakespeare ori Samuel Johnson din plăcere le este aproape străină. Nu este şi cazul germanului mediu. El va fi surprins să afle că nu ai parcurs de la un cap la altul *Critica raţiunii pure* a lui Kant (cum să laşi să-ţi scape aşa ceva?), iar cei mai mulţi au citit Goethe, Schiller şi Shakespeare cu interes şi pasiune, şi cu mai puţin spirit critic.

Religie

Biserica Luterană are cea mai mare influenţă în modelarea atitudinilor germane. Traducerea Bibliei, făcută de Luther, a dat formă limbii germane moderne, iar supunerea faţă de autoritatea seculară ca parte a obligaţiilor spirituale făcea parte din învăţăturile sale. Potrivit eticii de muncă a protestanţilor, nu există un conflict profund între bunăstarea materială şi şansa la viaţa de apoi.

În Germania, protestanţii se bucură de o uşoară majoritate (odată cu reunificarea, care a adus mulţi protestanţi est-germani la sânul Bisericii). În linii mari, Nordul este protestant, iar Sudul catolic. Coincidenţa face ca aria catolică să corespundă cu cea a ocupaţiei romane, din urmă cu două mii de ani.

Relaţiile dintre Biserici sunt excelente, toate manifestările vieţii religioase desfăşurându-se sub semnul benefic al ecumenismului.

Bisericile sunt extrem de bine finanţate, germanii plătindu-şi cu dragă inimă taxele bisericeşti, chiar dacă majoritatea participă rareori la slujbe. Aşa se explică nenumăratele maşini Mercedes din garajele clericilor, dar şi numărul enorm al operelor de binefacere.

În ţară, banii Bisericii finanţează spitale, grădiniţe, cămine de bătrâni şi şcoli. În străinătate, fondurile sunt direcţionate spre atenuarea suferinţelor celor loviţi de foamete şi ajutorarea Lumii a Treia. Germanii ocupă primul loc din Europa în această privinţă. Preferinţa lor se îndreaptă către acţiuni de asistenţă bine organizate, evitând campaniile de mare amploare, dar izolate, care soluţionează doar efectele, nu şi cauzele.

Clase

Germania nu mai are un sistem de clase. După cel de-al Doilea Război Mondial, vechile diferenţe distinctive au fost eliminate. Astăzi, aproape toată lumea face parte din aceeaşi clasă, care, în sistemul englez, ar corespunde aproximativ păturii superioare a părţii inferioare a clasei de mijloc.

Mai există un număr mic, dar semnificativ, de aristocraţi germani care, la fel ca şi cei britanici, trăiesc retraşi, îşi ascund bogăţia, moşiile şi influenţa cu o lipsă de ostentaţie atipică, mulţi chiar trimiţându-şi copiii la şcoli-internat din Anglia.

Nu orice *von* indică apartenenţa la aristocraţie; în cazul „nobilimii legumicole", nu înseamnă decât „de la", trimiţând la o anumită localitate de origine. Titlurile nobiliare germane corespund doar nominal celor din Marea Britanie. Spre deosebire de tradiţia britanică de a lăsa moştenire titlul doar primului fiu născut, aristocraţii din Germania transmit rangul părintesc tuturor copiilor. Cum Germania era formată cam din trei sute de state independente, fiecare cu propria sa clasă superioară, nume de nobili au existat mereu din belşug. Mezalianţele pot să răspândească numele dincolo de barierele sociale, mai ales că, după divorţ, cetăţeanul din popor are dreptul nu numai să păstreze titlul, ci şi să-l transmită celor cu care se căsătoreşte, şi copiilor, care, la rândul lor... etc. Aşa se explică abundenţa uimitoare de titluri din Germania. Face parte dintr-un plan abil al statului de a genera o asemenea inflaţie nobiliară (cel puţin formală), încât, în cele din urmă, titlurile să devină comune şi să-şi piardă semnificaţia.

Bogăţie şi succes

În general, germanii nu-şi etalează bogăţia cu ostentaţie. Pe de altă parte, bijuteriile din aur masiv dau bine şi conferă şi un sentiment de linişte. Germanii apreciază calitatea şi sunt gata să plătească pentru calitate. Sunt bine îmbrăcaţi, bine încălţaţi, conduc maşini solide, locuiesc în locuinţe cu două rânduri de geamuri şi cu încălzire centrală, înzestrate cu tot soiul de dispozitive care funcţionează perfect.

În Germania, banii sunt un instrument de nivelare socială. Standardul de viaţă este mai ridicat decât în Marea Britanie şi toată lumea este de acord că, dacă ţi-ai câştigat banii prin muncă cinstită şi îţi permiţi, ai dreptul să te bucuri de tot ce-i mai bun.

A fi verde

Germanii se îngrijesc de mediu dintr-o neliniște întemeiată. Poluarea industrială este o problemă majoră, cea mai mare parte a reziduurilor fiind concentrate şi purtate de Rin, un fluviu atât de plin de chimicale, încât cineva a reuşit odată să developeze o fotografie în apa scoasă din el.

Starea în care se prezintă multe dintre apele Germaniei Occidentale are ceva din farmecul unui autogol. Înainte de reunificare, majoritatea deşeurilor toxice se exportau în Germania de Est, fiind aruncate, fără ceremonial, în cel mai apropiat râu, prin intermediul căruia se scurgeau înapoi, în Germania de Vest.

Dar ceea ce i-a făcut pe germani să privească ecologia cu toată atenţia a fost *Waldsterben*, moartea pădurilor. Descoperirea că miracolul economic le distrugea iubiţii codri le-a provocat germanilor un şoc de pe urma căruia nu şi-au revenit încă. Pădurile, chiar dacă rareori le mai vizitează cineva, exercită o puternică influenţă asupra germanilor, fiind considerate habitatul natural care le-a modelat în cea mai mare măsură sufletul. Din aceste păduri s-au năpustit, răscolind întreaga Europă în valul lor de cotropire sălbatică şi pustiind Roma, cu două mii de ani în urmă, şi tot în aceste păduri se întorc (în spirit, cel puţin), când viaţa modernă îi copleşeşte cu ororile şi cu pretenţiile ei.

Chiar şi astăzi, aproximativ o treime din teritoriul ţării este acoperit de codri, şi în inima lor germanii trăiesc un fior al pericolului care le lipseşte din viaţa ordonată, de orăşeni. Pădurile germane sunt primordiale şi stăpâne, iar criza lor este criza spiritului german.

Germanii reciclează tot ce le iese în cale, cu patimă. Nu scapă niciun prilej să separe cu grijă sticlele verzi de cele maro şi plasticul de hârtie. Ambalajul poate fi scos şi abandonat chiar în supermarket. Producătorii de bunuri de larg consum (frigidere, aragazuri) se străduiesc astăzi ca piesele şi materialele pe care le folosesc să poată fi recuperate şi reciclate.

Dar preocuparea faţă de ecologie şi implicaţiile sale comerciale generează situaţii absurde. Spre exemplu, cererea de hârtie reciclată e atât de mare, încât fabricile trebuie să recicleze hârtie nouă, în stare perfectă. Germanilor nu le pasă de asemenea imperfecţiuni ale sistemului. Reciclarea este o idee minunată, şi doar asta contează.

Comportament

Familie

Familia are o mare însemnătate la germani, dar nu mai mare decât la vecinii lor. Familia reprezintă idealul, susţinut de *Treue* (loialitate), dar procentul de divorţuri rămâne ridicat, deoarece cuplurile cedează în faţa tensiunilor omniprezente ale vieţii moderne.

Societatea germană, în întregimea ei, nu are cea mai favorabilă dispoziţie faţă de copii. În spaţiul public, câinele tău se va bucura de o primire mai caldă decât fiul tău. Copiii sunt consideraţi zgomotoşi şi turbulenţi, dispuşi să încalce dreptul la linişte şi la *Ordnung*. În parte, explicaţia constă în faptul că, de vreme ce tot mai mulţi germani locuiesc în apartamente, şi nu case, zgomotul şi dezordinea se manifestă mai acut. Acasă, în schimb, viaţa de familie rămâne caldă, plină de afecţiune şi *gemütlich* (tihnită).

Pentru germani, conceptul de tihnă înseamnă mult mai mult decât confortul. El interferează cu ideea de *Heimat* – tihna căminului şi a familiei, paza împotriva sentimentului de *Angst* şi a dorului de casă, refugiul cald şi ordonat într-o lume rece şi haotică.

Excentrici

Germanii nu împărtăşesc gustul englezesc pentru etalarea publică a excentricităţilor. Ceea ce nu trebuie să surprindă pe nimeni, într-o ţară în care au existat situaţii în care vecinii s-au plâns de modul necorespunzător în care au fost scoase rufele la uscat (cerând să fie rearanjate, într-o simetrie mai plăcută ochiului).

Conformismul este o virtute, iar abaterea de la norme – o ofensă. Dacă eşti străin şi arborezi o jachetă în culorile britanice şi o pălărie de scandal, pedalând pe o tricicletă plină de steguleţe, cu şoriceii favoriţi în buzunar, germanii vor presupune că eşti ţicnit, dar vor zâmbi indulgent. Dar dacă un german ar face aşa ceva, ar fi claxonat cu furie şi direcţionat spre azil, să nu strice preţul cartierului.

Bătrâni

Germanii îşi intră cu adevărat în piele abia după ce ies la pensie, când îşi descoperă rezervele de conservatorism şi pasiune faţă de *Ordnung* la care nici nu visaseră în tinereţea lor zbuciumată.

Din punctul de vedere al germanului mediu ajuns la vârsta senectuţii (aceasta fiind singura formă sub care se prezintă), viaţa este o vigilentă şi perpetuă pândă în căutarea de încălcări ale regulilor şi regulamentelor, pentru ca apoi celor vinovaţi să le fie atrasă atenţia în mod util (şi sonor). În Germania, toamna vieţii este cea mai *ernsthaft* perioadă şi nu vei vedea niciodată un vârstnic zâmbind sau râzând într-un loc public (deşi şi-ar putea permite un chicotit strâmb în izolarea de acasă).

Ceilalţi germani îi tratează pe vârstnici cu stimă şi respect, aşteptând nerăbdători să le ia locul în grupul lor de elită.

Imigranţi

Spre deosebire de America sau, într-o mai mică măsură, de Marea Britanie, Germania nu este un creuzet în care oamenii din culturi diferite produc împreună o sinteză, bună sau rea. Un număr remarcabil de restrâns de persoane imigrează, în adevăratul înţeles al cuvântului, cu intenţia de a-şi face un cămin permanent în Germania întru adopţia cetăţeniei. Toţi muncitorii străini din Germania vor să se întoarcă „acasă", chiar dacă până la urmă rămân zeci şi zeci de ani. Trăiesc într-un fel de limb mental şi cultural, fără să-şi dorească să-şi creeze un loc propriu în societatea germană, şi nimeni nu aşteaptă asta din partea lor. Lipsa de rădăcini este surprinsă de cuvântul german care îi defineşte – *Gastarbeiter*, muncitori-oaspeţi.

Tratamentul aplicat de germani minorităţilor se va afla mereu în atenţia lumii. Fapt încurajator, majoritatea tinerilor germani susţin cu îndârjire drepturile minorităţilor şi îşi doresc o societate multiculturală. Oaspeţii au fost invitaţi, au prestat muncile pe care germanii le refuză, au adus un anume grad de internaţionalism într-o societate parohială şi au făcut adevărate minuni în ceea ce priveşte sănătatea germanilor, introducând o pauză imperios necesară în dieta naţională alcătuită exclusiv din mâncăruri greu digerabile.

Gastarbeiter-ii includ spanioli, italieni şi greci – consideraţi parteneri europeni, dar şi mediteraneeni (buni din punct de vedere culinar şi îngrijorător de înapoiaţi în ceea ce priveşte *Ordnung*). Cel mai mare grup îl reprezintă cele trei milioane de turci, unii ajunşi la cea de a doua sau a treia generaţie în Germania. Ei au creat un strat social cu totul nou, o cultură bine definită a tinerilor şi propriul dialect german, *Kanakisch,* şi îşi susţin propriul stil de viaţă şi atitudine la posturi de televiziune şi în reviste de largă circulaţie.

Gastarbeiter-ii sunt invidiaţi de mulţi care ar vrea să intre în rândul lor. Numeroşi cetăţeni din zonele mai sărace şi mai oprimate ale lumii pretind să li se permită să trăiască şi să muncească în Germania. Gardienii est-germani, care pe vremuri păzeau să nu fugă nimeni din ţară, au fost reactivaţi ca să patruleze de-a lungul graniţelor să nu intre nimeni în ţară.

Ştiaţi de ce-i invidiază germanii pe chinezi? Pentru că şi-au păstrat Zidul.

Animale

Adresează-i ceva urât (sau chiar o observaţie nevinovată) unui german despre câinele lui şi te expui la o mare primejdie. Toţi câinii sunt splendizi, iar lumea este coşul lor de gunoi. Germanii care nu au câine sunt consideraţi stranii (dacă nu cumva chiar excentrici). Crescătorii de pisici sunt cu siguranţă comunişti şi pot fi tăiaţi în bucăţi, în mijlocul străzii, fără nicio mustrare de conştiinţă. Dacă vecinul îşi ia papagal sau hamster, orice german care se respectă se va gândi să se mute (poate chiar într-un alt oraş).

Maniere

Manierele germane sunt întru câtva grosolane. Nu te aştepta la scuze dacă cineva te împinge pe trotuar: te va săgeta din priviri, pentru că ai fost lipsit de consideraţie şi i-ai stat în cale.

Privirea nimicitoare, o specialitate germană pe care, se constată, o practică până şi copiii la *Kindergarten,* este nu de puţine ori însoţită de un mormăit, prin care ţi se pune sub semnul îndoielii capacitatea intelectuală. Ciudăţenia face că, în Germania, asemenea remarci sunt mereu împachetate în formalul *Sie*, niciodată în familiarul *du*.

Chiar şi atunci când el sau ea te-a împins cu cotul, te-a călcat pe picioare, s-a holbat la tine şi te-a făcut imbecil fără minte, germanul ţi se va adresa întotdeauna cu *Sie*, în caz contrar ar comite o impoliteţe de neiertat.

Dreptul de a jigni

Poţi fi uneori luat prin surprindere de stilul necioplit şi direct al germanilor. Ei sunt incapabili, prin constituţia lor, să recunoască deschis că nu au dreptate sau că au făcut o greşeală.

Din cauza credinţei lor nestrămutate că există un răspuns corect la toate, întâmpină reale dificultăţi când e vorba de nuanţe. Fără să ezite, îşi exprimă dezacordul şi declară deschis că greşeşti. Niciodată nu spun: „Cred că s-ar putea să te înşeli", ci: „Ai greşit!"

Dacă nu le convine ceva, aşteaptă-te să ţi-o arunce fără milă. Cruţarea sentimentelor este de-a dreptul inutilă, de vreme ce sentimentele ţin de sfera privată şi nu au ce căuta în public. În vreme ce britanicii se vor angaja într-o agilă formă de duel verbal, germanii se aşteaptă să-ţi turui dorinţele limpede şi direct, să foloseşti cuvintele în sensul lor propriu. Ei spun ce gândesc şi gândesc ce spun:

— Ştii cât e ceasul?

— Da, ştiu.

La coadă

Să nu ai aşteptări prea mari din partea germanilor când e vorba de cozi. În staţiile de autobuz, ideea nu îi pasionează din principiu. Autobuzul nu va circula mai repede, şi nici nu te ajută să ajungi la un scaun fără să te uiţi urât şi să dai eficient din coate.

În supermarket se mai supun să stea la coadă, dar fără nicio tragere de inimă şi numai pentru că nu există altă soluţie. În alte magazine, e o chestiune de apreciere fină. Păcălitul cozii poate crea neplăceri dacă persoana căreia plănuieşti să-i iei locul împinge un cărucior, este grăbită sau are peste şaizeci de ani, dar altfel poţi să treci la atac fără probleme.

Această abordare, aproape haotică, ar putea părea, la prima vedere, în totală neconcordanţă cu *Ordnung*. Şi este aşa. Dar magazinele şi autobuzele se situează într-o zonă ambiguă în ceea ce priveşte separarea dintre public şi privat, lăsând deschisă calea liberei exprimări a eului. În schimb, la locul de muncă, la bufet, coada va respecta o disciplină militară.

Saluturi

Germanii îşi strâng mâna cu orice prilej. Este un act de neocolit, împacă-te cu gândul că trebuie să scuturi mână după mână, indiferent de ocazie: când te întâlneşti cu cineva, când îţi iei rămas-bun, când soseşti, când pleci, când cazi de acord cu ceva, când cazi de acord că nu poţi fi de acord cu ceva.

Germanii cred în strânsul mâinii cu toată vigoarea – adică în cel care dislocă minimum zece oase mai mici. Reţinerea mâinii timp de câteva secunde este considerată un semn de amiciţie. Dacă cineva îţi strânge mâna ca în menghină şi nu-ţi dă drumul nici când vezi stele verzi şi simţi cum te stingi, înseamnă că, pur şi simplu, te place.

În vreme ce strânsul mâinii a fost perfecţionat până la nivel de artă, fie ea şi chinuitoare, germanii sunt mai puţin experţi când ar trebui să facă prezentări. Când dai peste o cunoştinţă însoţită de un necunoscut, să nu fii surprins dacă nu eşti prezentat. Prietenul tău se poate opri, se poate interesa de sănătatea şi fericirea ta, se poate chiar adânci într-o conversaţie cu tine. Însoţitorului nu-i va rămâne decât să stea în picioare şi să-şi cerceteze unghiile, să-şi şteargă ochelarii şi, în general, să se descurce cât de mult îi permite arsenalul de activităţi pe teren necunoscut. Va fi ignorat cu aplomb, fără să fie câtuşi de puţin afectat.

Dar nu te lăsa înşelat. Dincolo de faţada de granit, prietenul tău este torturat de jenă şi de umilinţă, negăsind un mod graţios de a-l include şi pe celălalt în conversaţie. Iată o situaţie accidentală – ceva ce niciun german nu agreează.

Şi la telefon se poate petrece un moment la fel de neplăcut. Dacă gazda este sunată în prezenţa ta, nu-i va da nicio clipă de înţeles interlocutorului că nu e singură. Trebuie să fii pregătit să te faci comod în aşteptarea încheierii seriei interminabile de mormăieli şi monosilabe din care este alcătuită o convorbire telefonică la germani. Şi nu te aştepta la vreun cuvânt de scuză sau la vreo explicaţie când ţi se va acorda, în sfârşit, atenţia. Ar fi mult prea dificil. Fii cuminte şi poartă-te ca şi cum nu s-a întâmplat nimic: gazda îţi va fi infinit de recunoscătoare.

Protocolar şi familiar: Sie şi du

Regulile de comportament protocolar sunt simple. Când întâlneşti pe cineva pentru prima oară, te adresezi cu *Sie* şi vei continua să o faci până când familiarul *du* devine absolut inevitabil (spre exemplu, când fumaţi împreună ţigara de după şi vă interesaţi politicos despre ce mai e nou pe pământ etc.). Un indicator general este acela că, odată ajunşi la stadiul folosirii numelor mici, se consideră adecvată şi folosirea lui *du.*

Contextul social oferă şi el indicii: la serviciu, nu vă abateţi niciodată de la stilul oficial. Germanii rămân la stadiul de *Sie* cu colegii chiar şi după decenii de muncă în acelaşi birou, iar un şef care-şi cheamă secretara pe numele mic va fi suspectat de toată lumea că are o relaţie amoroasă cu ea. În cazul acţiunilor studenţeşti radicale, s-ar putea ca stilul de adresare familiar să constituie regula.

Ezitarea germanilor de a trece la nivelul familiar arată cât de *ernsthaft* este considerată prietenia. Unii germani parcurg procesul de tranziţie în trepte. La început, vei fi abordat, desigur, cu *Herr* sau *Frau* X. Mai târziu, dacă descoperi interese comune, cum ar fi sportul, şi poate una sau două cunoştinţe comune, s-ar putea să se treacă la folosirea numelui complet: „Aşa, Frank/Francine Jenkins, mă bucur să vă văd din nou...” În fine, după multe luni sau mulţi ani, se face trecerea la numele mic şi, implicit, la *du.* O variaţie, care nu ar trebui să alarmeze, intervine atunci când te vezi apelat exclusiv cu numele de familie, „Ah, Jenkins, dragă *Freund!“* În esenţă, este acelaşi lucru.

Separarea strictă dintre public şi privat reprezintă o garanţie că, în intimitate, germanii sunt deschişi şi sinceri. Chiar dacă germanului îi lipsesc expresiile politicoase, de „amortizare”, deoarece le consideră o risipă de limbă, şi îi ţine pe străini şi pe cunoştinţe la distanţă mult mai mult timp decât englezul, odată ce ai trecut dincolo de acest Helespont al lui *du*, înseamnă că ai depăşit toate rezervele şi ţi-ai făcut un prieten pe viaţă.

Destindere şi distracţii

Destinderea reprezintă o problemă pentru majoritatea germanilor, pentru că, prin definiţie, ea constă din ceva ce nimeni nu-ţi poate spune cum se obţine şi nici dacă procedezi aşa cum se cuvine. Pentru a se descurca, germanii recurg la ceea ce ştiu ei cel mai bine: o transformă în muncă. Ca să-l urmăreşti pe un german relaxându-se este epuizant şi vei avea nevoie de o zi liberă ca să depăşeşti momentul.

Nu vei vedea niciodată un grup de germani stând pur şi simplu în parc şi bucurându-se de soarele unei zile de vară. Destinderea reprezintă o Oportunitate de Ameliorare, aşa că aşteaptă-te să auzi luni dimineaţă în detaliu cum au decurs orele de limbă islandeză veche sau ce s-a întâmplat la cursul de iniţiere în Mecanica Auto pentru Mame de peste weekend.

Cluburi

Germanii se dau în vânt după cluburi. Se spune că, dacă se întâlnesc trei germani, vor găsi un motiv oarecare ca să întemeieze o asociaţie. Dacă vezi un grup de germani la colţ de stradă, poţi fi sigur că fac parte dintr-un club şi se pregătesc să plece într-o excursie. Există o abundenţă de cluburi: la nivel naţional, peste zece mii de societăţi corale, toate celelalte pasiuni fiind la fel de bine reprezentate. Multe cluburi au rădăcini istorice străvechi, aşa cum se întâmplă cu asociaţiile de tir şi vânătoare. Unele datează din Evul Mediu şi funcţionează conform unor ritualuri şi tradiţii, asemănătoare breslelor.

Cluburile reflectă aversiunea germanilor faţă de ceva ce ar trebui să facă singuri. În parte, totul ţine şi de plăcerea lor de a organiza lucrurile. Frecvent, bucuria de a fi într-un club constă mai mult în pregătirea unei activităţi decât în participarea la respectiva activitate. Inima oricărui german bate mai repede când se gândeşte la toate câte se petrec într-un club: comitete, subcomitete, planuri de bătaie, planuri de buget preliminar.

Le place la nebunie prilejul oferit de dobândirea unui statut şi de urcarea încă unei trepte pe scara socială. Ce poate fi mai frumos decât să te vezi ales secretarul clubului, trezorier, vicepreşedinte, preşedinte. Şi totul într-un înalt spirit de seriozitate pătrunsă de conştiinţă. Şi dacă, din când în când, mai prinzi şi o excursie sau vreo ascensiune montană, iată adevărata împlinire!

Mersul prin cluburi începe de la o vârstă fragedă. Cum puţine şcoli organizează acţiuni sportive, cele mai bune condiţii de antrenament sunt oferite tot de cluburi. Deprinderea se formează de timpuriu şi se păstrează toată viaţa. Mulţi sunt înmormântaţi cu insigna clubului de bowling sau de pescuit, iar fanii înrăiţi îşi botează nefericitele progenituri cu numele unei întregi echipe de fotbal.

Un tip de club de factură exclusiv germană este frăţia studenţească, după un model care a înflorit în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în esenţă, aşezăminte de tras la măsea şi duelat, dar, după gustul germanului puternic, totul zornăie de ritualuri complicate, cu devize şi monograme, cu panglici colorate şi ceremoniale de iniţiere, scăldate de cântece de petrecere. Când onoarea unui membru al clubului avea de suferit, indiferent de motiv, urma rapid un duel. Iar adversarul nu trebuia omorât, nici schilodit, ci numai însemnat pe obraz. Imaginea clasică a aristocratului german cu monoclul printre cicatrici avea la bază purtările absurde din frăţiile studenţeşti.

Chiar şi astăzi se mai organizează dueluri, cu săbii bine ascuţite, ca probe de mare curaj.

Una dintre principalele funcţii ale cluburilor este excluderea celorlalţi şi oferirea de identitate şi coerenţă unui grup de persoane care, altfel, au prea puţine în comun. De asemenea, un club conferă o anumită demnitate activităţii căreia i se consacră membrii săi. Un practicant singuratic de dansuri populare se poate umple de ridicol, dar un grup de douăzeci de dansatori va fi tratat cu mult respect. O expresie frecventă prin cluburi este *hier sind wir unter uns* („aici suntem între ai noştri"), semnalul că poţi începe, relaxat, să te distrezi fără complexe.

Sport

Sportul reprezintă scuza perfectă ca să munceşti şi sâmbăta, şi duminica, de dimineaţa până seara. Germanii nu consideră că sportul este o modalitate de formare a caracterului. Într-o societate extrem de competitivă, sportul rămâne o cale accesibilă de perfecţionare a formei fizice şi de etalare a performanţelor, într-un cadru organizat.

Unul din trei germani face parte dintr-un club sportiv. Fotbalul, sportul cu cei mai mulţi spectatori, este o pasiune tradiţională, în vreme ce tenisul înregistrează un succes fulminant, Boris şi Steffi fiind consideraţi eroi naţionali.

Sex

Germanii sunt foarte dornici de experienţe sexuale şi remarcabil de toleranţi faţă de slăbiciunile şi particularităţile celor din jur. Ei tratează subiectul cu mare deschidere, intră în detalii la tot pasul despre natura problematică a sexului şi consideră că pudoarea e doar o formă de inhibiţie mentală.

Dar tehnicile lor de seducţie lasă de dorit şi mulţi par să se bizuie pe o foarte veche tactică, mai exact, plictiseşte-o până îi vine să-şi dea jos pantalonii. Odată dezlănţuiţi, aşteaptă-te să-şi exteriorizeze plăcerea şi încântarea (sau poate deziluzia) viguros şi sonor, şi nu te şoca de comparaţiile în privinţa tehnicii, a duratei etc. făcute fără nicio reţinere.

Pe de altă parte, dacă vrei o relaţie năvalnică, plină de extaz şi mister, opreşte-te la francezi. În cazul germanilor, experienţa va semăna, mai degrabă, cu un antrenament vioi la sală, sau, în cazuri extreme, cu o operaţie chirurgicală minoră.

Obsesii

Germanii sunt obsedaţi de multe lucruri: pentru ei, este o formă de recreere. Starea propriei sănătăţi şi aceea a societăţii constituie subiectele predilecte, îndelung dezbătute. Ambele, apreciază ei, se află la marginea prăbuşirii iremediabile.

Uită-te la copertele săptămânalului de ştiri *Der Spiegel* dacă vrei să fii la zi cu ultimele versiuni ale obsesiilor îngemănate. „Impotenţa în creştere?", „Ce se petrece cu Germania?", „Moartea romanului german?" Subiectele sunt apoi tratate pe larg în interior, de mulţi experţi cu multe opinii (niciun german care se respectă nu are încredere într-o părere dacă nu a fost emisă de un expert). După zece până la cincisprezece pagini de analiză minuţioasă, articolele nu ajung la nicio concluzie fermă, cu excepţia convingerii că situaţia e scăpată de sub control.

Uneori vei avea sentimentul că germanii se află mereu într-o situaţie de criză. Şi chiar aşa e! Viaţa germană este o permanentă stare de urgenţă, balansându-se riguros pe marginea inimaginabilului. Iar criza e sângele care îi dă vlagă.

Maşini

O altă obsesie – maşinile. Germanii îşi iubesc maşinile mai mult decât pe oricine. În vreme ce italienii rezervă acest gen de adoraţie copiilor, germanii preferă să-şi ţină urmaşii în casă, pentru ca maşinile să se poată lăfăi în voie pe străzi.

Maşinile germane sunt răsfăţate, dichisite şi strălucesc în permanenţă. Numai un străin, sau o brută fără suflet, poate ieşi în oraş cu maşina murdară, dar va fi nimicit din priviri la tot pasul.

Maşina le conferă germanilor prestanţă, dar şi identitate, reprezentând pentru ei mult mai mult decât o chestiune de viaţă şi de moarte. Un german-Opel este privit de sus de un german-BMW, în vreme ce germanii-Porsche ar putea fi bănuiţi de o înclinaţie spre stridenţă, trăsătură care nu inspiră deloc încredere. De la sine înţeles, falnicul, solidul, respectabilul Mercedes domină suveran, purtându-i pe distinşii *Herr Doktor* şi *Herr Professor* şi *Herr Direktor* de-a lungul şi de-a latul statului federal. Maşina spune, fără îndoială, mai multe despre tine decât banii şi funcţionează, într-un fel, ca un semn zodiacal, întruchipând trăsături de caracter şi particularităţi distincte, transmise, misterios, stăpânului său.

Chiar şi evenimentele istorice de amploare au simbolistica lor în universul automobilistic. Prăbuşirea comunismului va rămâne pururi legată în mintea germanilor de Trabant (cunoscut în toată lumea sub numele de Trabi), care şi-a făcut apariţia pârâind printre primele spărturi din Zid.

Micuţul vehicul trist, ca un mixer pe roţi, pare să întruchipeze toate păcatele fostului RDG. Caroseria scălâmbă reprezintă perfect uniformitatea cenuşie şi structurile sociale nediferenţiate ale statului socialist eşuat. Volum lipsă, prestanţă lipsă, *Technik* prea puţină – de unde să apară mult-râvnitul *Vorsprung*?[4]

Lustru

Piciorul german se prezintă extrem de bine încălţat. Pantoful de sport şubred, cumpărat de la magazinul din colţ, cu bec la călcâi, care după o săptămână arată ca după zece ani, nu intră în vederile germanilor. Ei păşesc pe trotuar şi de-a lungul coridoarelor de la birou în încălţări de cea mai bună calitate, cu ramă Dunlop şi piele foarte, foarte lucioasă. Imediat îşi dau seama că vii din Aus*land* (adică, de pe alte meleaguri) după ce ţi-au văzut pantofii.

Germanii îşi lustruiesc încălţămintea des şi sârguincios. Dar (aşa cum bănuiai, nu?) povestea e ceva mai lungă. Adevăraţii germani sunt obsedaţi de aspectul pantofilor lor. Când navighezi pe Internet, opreşte-te o clipă şi cercetează subiectul *Schuhpflege*. Vei descoperi site-uri întregi dedicate, care te vor convinge că fără pantofi îngrijiţi nu ai nicio speranţă în viaţă.

Iată, pe scurt, cum trebuie procedat:

- Scoate şireturile (şi dacă prezintă un semn de uzură oricât de mic, aruncă-le).
- Spală pantofii în interior şi în exterior, folosind săpun, nu detergent.
- Lasă-i să se usuce, dar nu complet.
- Unge-i cu puţină cremă, dar nu din cea ordinară (o catastrofă, conţine spirt alb, moartea pielii), ci cu un produs special, fabricat din cea mai fină terebentină organică, importată numai din Elveţia, la un preţ care o să te facă să plângi).
- Lasă crema să se usuce, dar nu prea mult – douăzeci de minute vor fi probabil suficiente.
- Periază uşor, cu o perie din păr de cal, dacă eşti meschin sau – dacă vrei să iasă treaba ca lumea – din păr de capră (şi ce dacă te costă cât două capre vii?).
- Acum poţi aplica orice finisaj doreşti, cum ar fi o combinaţie de două culori din polişul tău de pantofi cel scump, ca să obţii efectul acela de piele veche, tocită, atât

de apreciat de englezi (care ajung la acelaşi rezultat prin simplă neglijenţă, se pare).

- Perie, lustruieşte, perie, lustruieşte...

- În final, pune şireturile cele noi, asta în cazul în care nu ai uitat să le cumperi.

Odată ce ai pătruns în subtilităţile experienţei germane în vastul domeniu *Schuhpflege*, vei constata că a trecut tot weekendul, dar la prima ieşire în lume vei fi scăldat în privirile aprobatoare ale germanilor.

Dacă nu vrei ca lucrurile să rămână aici, există şi seminare speciale, cu durata de o săptămână, în care poţi să te desăvârşeşti în această artă.

[4] Avans (n. tr.).

Umor

Germanii iau umorul foarte în serios. Nu se glumeşte cu aşa ceva.

Stilul lor este aspru, caustic şi satiric. Cabaretele din Berlinul antebelic şi-au păstrat faima. Umorul lor era feroce: cel mai apropiat echivalent modern, Spitting Image din Marea Britanie, pare, prin comparaţie, o simplă joacă. Satira clasică germană călca în picioare şi răsucea cuţitul în rană.

Germanii se folosesc de umor pentru a primi mai uşor loviturile vieţii. Majoritatea ştiu că planurile lor cele mai minuţioase se vor ruina. Fapt cât se poate de natural pentru că, dacă un german îşi schiţează programul unei dimineţi sau al unei excursii şi totul îi iese pe dos, îşi va trata dezamăgirea plin de curaj, cu o glumă seacă, dar mulţumit discret că lumea asta veche şi rea funcţionează după regulile bine ştiute de el.

Germanii nu văd în legile lui Murphy ceva enervant, când şi când, la fel ca britanicii. Mai degrabă le consideră un Fapt Imuabil de Viaţă, căruia toţi trebuie să i se supună. Dacă unui german i se întâmplă trei lucruri bune la rând, într-o zi, îl vei vedea holbându-se muncit de neîncredere, înspăimântat de forţele stranii dezlănţuite.

Umorul german prezintă rezistenţă la traducere şi, odată tălmăcite, bancurile lor nu par deloc amuzante. Doar dacă înveţi puţină germană, vei constata că dispun de un filon bogat de umor, prezent în toate aspectele vieţii. Dar umorul lor ţine în cea mai mare măsură de context. Există un timp potrivit şi un loc potrivit pentru umor. *Ordnung* decretează că umorul nu este ca o alifie care ajută să treacă ziua mai uşor. Nu-i spui bancuri şefului (chiar dacă uneori dă bine să te distrezi cu colegii), nici nu-ţi presari ofertele de vânzare sau conferinţele cu remarci spirituale. Ironia nu reprezintă o abordare convenabilă spiritului german şi poate fi uşor confundată cu sarcasmul.

Umorul german preferă să aibă o ţintă. La urma urmei, nu o să-ţi arunci singur o prăjitură cu frişcă în faţă. Sunt fericiţi să râdă de alţii şi mai ales de ghinioanele altora (tot germani, desigur), dar lipsa de încredere în ei înşişi nu le permite să se autoridiculizeze.

Nu fac bancuri cu străini; iar pe seama est-germanilor au început să se distreze abia după reunificare. Cheia umorului german se bizuie pe trăsăturile de caracter regionale: rigiditatea prusacilor, obrăznicia şi indolenţa bavarezilor, aerul bovin al locuitorilor Friziei de Răsărit, iuţeala berlinezilor, ticăloşia saxonilor. Bavarezii consideră bancurile o modalitate

convenabilă de a se răzbuna pe vechii lor duşmani de moarte, prusacii. Şvabii nu se supără de glumele pe seama zgârceniei lor, dar le preferă în doze mici. Iată rezultatul:

Un prusac, un bavarez şi un şvab stau împreună şi beau bere. În halba fiecăruia cade câte o muscă. Prusacul varsă berea şi comandă alta. Bavarezul scoate cu degetul musca şi continuă să bea. Şvabul scoate musca şi o apasă să recupereze berea înghiţită.

Germanii sunt bucuroşi să-ţi explice un banc, ajutându-te să-l înţelegi. Dacă au înclinaţii academice – sau sunt din Stuttgart – vor repeta părţile mai subtile până vor fi siguri că îi apreciezi savoarea. Pentru unii germani, umorul e ca o pictură de mari dimensiuni, care trebuie plănuită, pregătită şi pictată, strat cu strat, vreme îndelungată. Pentru alţii, este ca trupul zdrobit al lui *Six Million Dollar Man;* dispun de tehnologia necesară şi îl vor face din nou, mai bine ca mama natură. Într-un fel sau altul, o glumă sau o poveste absurdă va fi şlefuită, rafinată, revizuită, adăugită, reprelucrată şi ameliorată, până când va ajunge la stadiul de perfecţiune absolută şi nu va mai putea smulge niciun zâmbet.

Problema este că germanii aplică de cele mai multe ori regula potrivit căreia mai mult înseamnă mai bine. Dacă o vorbă aruncată în treacăt e amuzantă, cu siguranţă că, lungită, va fi şi mai amuzantă, şi mai de lungă durată. De regulă, dacă te trezeşti înghesuit de un german care ţine morţiş să te amuze, trebuie să te împaci cu gândul că ai pierdut şi prânzul, şi după-amiaza, şi seara şi doar cu puţin noroc nu îţi vei deranja niciun *Nachbarn* (vecin) în toiul nopţii.

Umorul german este supus şi unui calendar oficial. Un bun exemplu este sărbătoarea de *Karneval*, care se bucură de mare popularitate în Rhenania. Startul oficial se dă la 11 minute după ora 11 pe 11 noiembrie (nicio aluzie ofensatoare la Ziua Comemorării Eroilor, pur şi simplu germanii consideră 11.11 o combinaţie numerică extrem de ordonată, iar ordinea nu poate lipsi nici din mijlocul distracţiilor).

Ceremoniile publice, petrecerile şi spectacolele se ţin lanţ, dar cu obligaţia oficială de a fi amuzante. Pentru a evita dezordinea, s-au stabilit reguli stricte de organizare a veseliei, cât mai eficient cu putinţă. În timpul discursurilor rostite în faţa congregaţiei, construite pe interminabile şiruri de bancuri, finalul fiecăruia este marcat de o notă orchestrală, astfel încât nimeni să nu râdă când nu trebuie. Umorul dezordonat nu numai că nu stârneşte hohote de râs, dar nici măcar nu este recunoscut.

Cultură

Cultura germană este preponderent serioasă şi mare. Germanilor nu le trebuie graţia unui volum subţire de povestiri, din cele pe care le iubesc francezii. Nu le plac nici observaţiile amar-ironice despre viaţa la ţară sau fragilele enigme metafizice ale romanului englez contemporan. Germanii acceptă *Kultur und Kunst* (cultură şi artă) doar ca valoare, iar valoarea înseamnă masă. Niciun pretins idol al culturii nu se scoate cu câteva broşuri, ci trebuie să înfrunte concurenţa: Operele complete ale lui Goethe, 143 de volume – până şi selecţiile obişnuite se înscriu undeva, între 15 şi 50 de volume; Operele complete ale lui Nietzsche, cel puţin 30 de tomuri; Operele lui Wagner, două săptămâni, fără pauză de masă şi somn; *Heimat I, II* şi *III*, seriale lungi şi întortocheate, asemenea vieţii.

Poate tocmai din cauză că picturile nu se pot recepta în timp chiar atât de îndelungat, germanii nu s-au dat niciodată prea tare în vânt după această formă de expresie. În schimb, clădirile sunt suficient de mari şi te poţi aştepta să întâlneşti lucrări excelente de arhitectură, veche şi contemporană.

Secretul este să nu te laşi intimidat, când îţi iese în cale atâta cultură masivă. Încearcă să separi totul în bucăţi pe care le poţi domina. Gustă şi vezi. Vei fi plăcut surprins – şi pe alocuri uimit.

Cultura germană în general, şi literatura în special, prezintă particularităţi majore în două privinţe: este relativ tânără, pentru că a început să se manifeste remarcant abia în secolul al XVIII-lea, şi de o mare timiditate; chiar şi în secolul al XIX-lea mai existau personaje care ieşeau din cadrul dramatic ca să se plângă autorului sau să susţină diferite puncte de vedere în dialog cu publicul. Cultura germană s-a dezvoltat ca reacţie la un intens sentiment de inferioritate – generat de ideea că nu existau opere specific germane şi de spaima – *Angst* – că alte naţiuni i-ar putea considera filistini.

Omul care a adus schimbarea şi care domină cultura germană de la o înălţime colosală este Goethe. Aproape de unul singur, el a dat Germaniei o literatură de care poate fi mândră, comparabilă cu tot ceea ce au de oferit francezii, englezii sau italienii. I-a adus pe germani în rând cu cei mai buni, acolo unde îşi doriseră întotdeauna să ajungă. El pare să concentreze întregul suflet (*Seele*) german, de aceea este preţuit, iubit şi adorat.

Însă greoaia maşinărie pornită de savanţii germani aproape că l-a ascuns vederii. O ruşine, pentru că nu există scriitor mai

sprinten şi mai fascinant decât el. Sclipeşte, plin de energie şi de fantezie debordantă. Mintea lui se avântă cu exuberanţa unui dop de şampanie în zbor, aducându-şi contribuţia în poezie, roman, dramaturgie, jurnal de călătorie, autobiografie. Are ceva de spus despre orice şi pendulează permanent între sublim şi necugetat.

În tinereţe, Goethe a fost o vedetă fără egal, un Michael Jackson al zilelor sale. După ce şi-a înveşmântat personajul principal din primul său roman în albastru şi galben, purtându-l, din motive de iubire neîmpărtăşită, spre sinucidere, mulţi tineri din toată Europa au început să poarte albastru şi galben şi să compună, cu generozitate, scrisori tragice de adio. La bătrâneţe, a fost cel mai grandios patriarh, iar toate discuţiile sale au rămas consemnate, cuvânt cu cuvânt. Practic, nu mai există nicio zi din viaţa lui în care să nu se ştie ce a făcut, oră de oră (adică, *Goethe: Cele douăzeci de minute lipsă).*

Goethe este un Shakespeare german, iar Shakespeare, la rândul său, este un fel de german onorific, graţie traducerilor clasice din operele sale făcute de A.W. Schlegel şi L. Tieck. *Sein oder nicht sein* („a fi sau a nu fi") răsună în nenumărate săli de teatru arhipline, şi foarte mulţi germani îl consideră pe Shakespeare un german care pur şi simplu nu a trăit acolo unde trebuia să trăiască.

În general vorbind, nu trebuie să te apleci asupra literaturii germane în căutare de sfârşit fericit. Nu îl vei găsi. Sfârşitul fericit nu poate fi *seelenhaft*, emoţionant, şi în niciun caz serios. Arta germană este introspectivă, meditativă, obsedată de sine: într-un cuvânt, germană, iar mesajul rămâne mai important decât mediul de comunicare şi conţine idei profund indigeste (dar strălucite). Miezul contează, nu învelişul exterior.

Germanii iubesc filozofia la fel de mult ca literatura. *Dichter und Denker* se spune, adică Poeţi şi Gânditori, eroi ai culturii şi unii, şi alţii. Filozofii din care merită să copiezi sunt, printre alţii, Fichte, Hegel, Kant, Leibniz, Nietzsche şi Schopenhauer – personaje de categorie grea, pe lângă care filozofii francezi sau englezi nu merită decât un surâs plin de dispreţ.

Anii cincizeci şi şaizeci au cunoscut o abundenţă de piese de teatru şi romane, care vorbesc despre *Angst*, despre spaima resimţită de germani faţă cu trecutul lor nerezolvat şi despre succesul material însoţit de vidul spiritual al societăţii contemporane. Temele politice au ieşit şi ele în prim-plan, unele dintre cele mai bune scrieri aparţinându-le unor comentatori din Germania Răsăriteană.

Germanii au nevoie de o zonă mică, restrânsă, dar bine definită de haos, pentru a-şi compensa simţul ordinii. Şi cinematograful le-o oferă. După peliculele unor regizori de talia lui Fritz Lang şi Leni Riefenstahl, apariţia unei noi şi radicale şcoli de cinematografie a surprins pe toată lumea. Fassbinder, Herzog, Schlöndorf, Margarethe von Trotta, Wim Wenders şi alţii au produs o serie de filme extraordinare, deprimante, bizare şi pline de vigoare, care abordează o tematică germană sau o alta mai cuprinzătoare, într-un mod unic, german. Poate că nu este uşor să rămâi pe scaun până la sfârşitul filmului, dar au trecut cu brio testul: sunt *ernsthaft*.

Inteligenţa este un test de inteligenţă

Pentru germani, ceea ce citeşti arată cât de deştept eşti. Urcă-te în tren cu ultimul roman al lui Jeffrey Archer şi vei constata în scurt timp cum e să fii ridiculizat. Germanii nu citesc de plăcere; citesc ca să fie sau să pară, cel puţin, inteligenţi. De aceea se şi vând romanele germane la kilogram. Caută ediţia germană a unei cărţi prietenoase şi reconfortante de, să zicem, Raymond Chandler, şi vei avea un şoc. Corpul de literă este minuscul, paragrafele sunt înghesuite, lăsând impresia generală de tratat academic.

Cititorii germani sunt foarte fericiţi când ştiu că în schimbul fiecărui cent cheltuit pe o carte se aleg cu echivalentul unei ore de muncă grea, de autoperfecţionare. Nimeni nu şi-ar imagina, văzându-te adâncit într-o junglă impenetrabilă de cuvinte, că nu eşti cu adevărat inteligent. În timp ce spaţiile generoase dintre rânduri şi marginile late, prohibite, de altfel, lasă neplăcuta senzaţie de neseriozitate.

Iată o oribilă realitate a vieţii care poate fi evitată citind traduceri din literatura străină. Etalează ceva absolut fin, dar profund marginal – în engleză, franceză sau, şi mai bine, în rusă ori japoneză – şi admiraţia germană nu va mai cunoaşte limite. Vor presupune cu toţii că, dacă ai ajuns la cărţi subţiri, sigur le-ai citit pe cele groase, şi dacă mai sunt şi traduceri, categoric le-ai terminat pe cele germane.

Televiziune

Programele de ştiri şi documentarele de televiziune sunt lungi, migălos de detaliate şi obositor de împănate cu analize echilibrate politic, făcute de experţi. Crainicii sunt decorativi şi cu voci atât de catifelate, de parcă vin de pe altă planetă. Se adresează mereu cu „doamnelor şi domnilor” şi „onoraţi telespectatori”, în rest, nimic, doar clinchet de clopoţei şi pauze stranii.

Programele pentru copii sunt printre cele mai bune din Europa, încât e de mirare cum, odată ajunşi adulţi, se dau în vânt după spectacole demodate, copleşite de menestreli negri şi albi, de cântăreţi de frizerie şi big banduri de tinichea, ca într-un etern circ ambulant.

Televiziunea germană a fost mereu sensibilă la preferinţa şi nevoia tinerilor. Chiar de la începutul anilor şaptezeci, au avut acces la spectacole de muzică de foarte bună calitate, în care, pe lângă banalele succese de top, intrau şi grupuri „underground” ca Grateful Dead, Velvet Underground şi alte ciudăţenii exotice ale vremii. Orice manifestare de cultură, oricât de îngrozitoare ar fi, se poate dovedi „importantă”, iar ignorarea ei se poate transforma în umilinţă. Prin urmare, televiziunea a preferat întotdeauna, prudent, să le treacă în program.

Conversaţie şi gestică

„Bârfă măruntă” este o expresie fără echivalent direct în limba germană, oamenii simţindu-se jigniţi de insinuarea că spusele lor nu ar avea miez.

Impulsul irezistibil al englezilor de a conversa despre vreme este privit cu îngăduinţă şi compătimire. Germanii preferă să se concentreze asupra unor chestiuni mult mai merituoase şi mai profunde – cum ar fi tensiunea enormă care îi apasă, presiunea teribilă a muncii, greutăţile înspăimântătoare, simptomele multiple ale condiţiei de stres, judecata de apoi şi alte asemenea subiecte înălţătoare.

Alte teme preferate rămân vacanţele şi obligativitatea vacanţelor, munca istovitoare din toată săptămâna trecută, necesitatea grăbită a câtorva zile libere, săptămâna în curs şi eforturile sporite pe care le cere, desigur totul prin prisma teoriei cuantice a lui Planck, a ideii lui Hegel despre absolut sau a noii reforme a taxelor – subiecte care trebuie abordate cu maximă circumspecţie, departe de trivialitate ori sarcasm.

Dacă întrebi politicos „Ce faceţi?”, ai toate şansele să primeşti un răspuns complet, o trecere în revistă din cap până-n picioare, incluzând toate sistemele corpului, fără să lipsească niciun organ vital. Şi dacă nu vrei să afli toate astea, faci mult mai bine să nu întrebi.

Insulte

Germanilor le place să înjure şi să bodogăne şi dispun de cantităţi nelimitate de calificative incendiare, gata să-i scoată din încurcătură. Ori de câte ori lucrurile merg prost, ei fac recurs la tot ce ţine de corpul uman, în modul cel mai elocvent. *Scheisse* (căcat) se foloseşte atât de frecvent, încât mulţi germani nici nu mai sunt conştienţi că ar fi ceva în neregulă. Dacă îi vei spune unei doamne *Dose* („conservă", ad litteram), te va plesni categoric, aşa cum niciunui domn nu trebuie să-i adresezi vreo aluzie în public la propria sa *Schwanz* („coadă").

Consecinţele insultei verbale la adresa unei persoane pot fi foarte grave. Dacă în urma unui accident sau a unui delict rezultă o mutilare sau o invaliditate, victima va primi o compensaţie bănească nesemnificativă. Amenzile sunt însă usturătoare dacă este pusă sub semnul îndoielii, în public, inteligenţa cuiva, chiar şi prin simplul gest de a duce degetul spre frunte, extrem de răspândit în rândul şoferilor.

Degetul mijlociu ridicat echivalează cu semnul „V" al englezilor. „W"-ul cu trei degete întinse, folosit de neonazişti, este strict interzis (la fel ca orice alt simbol nazist, salutul ori svastica, scoasă chiar şi de pe un Messerschmitt de jucărie). Gestul cel mai frecvent rămâne arătătorul ridicat. În fiecare german zace un conferenţiar, dornic de afirmare.

Mâncare şi băutură

Mâncarea germană are o proastă reputaţie, susţinându-se că ar conţine multe grăsimi, carbohidraţi şi foarte puţine alte lucruri. Se spune că pentru francezi contează calitatea mâncării, pentru germani cantitatea, în vreme ce pe englezi nu-i preocupă decât respectarea bunelor maniere în timpul mesei.

Germanii nu se îndoapă tot timpul, dar odată ce şi-au luat viteză sunt greu de oprit. Exagerarea este un obicei german, şi nu numai atunci când e vorba de mâncare.

Reputaţia lor de lacomi poate fi explicată, în parte, prin faptul că înainte, în timpul şi imediat după al Doilea Război Mondial, alimentele erau greu de găsit şi sărăcia foarte răspândită, mesele fiind prin urmare monotone şi mizere. Când mâncarea a umplut din nou magazinele şi au avut bani în buzunar, germanii s-au dedat la orgii culinare de proporţii epice. Fenomenul este cunoscut sub numele de *Fresswelle*, un tsunami culinar, din care a rezultat generaţia cu patru guşi, un adevărat stereotip recent al fizicului german.

În cele din urmă, germanii au ajuns la un compromis cu urmările coronariene pricinuite de dieta lor lipsită de delicateţe. Dacă mâncau de trei ori mai mulţi cartofi decât britanicii, acum consumă de două ori mai multe fructe şi vegetale sănătoase, bogate în fibre. Astăzi, indicaţia „light” de pe etichetă face ca produsul să se vândă foarte bine, căci tinerii germani încearcă să evite cu orice preţ să se umfle-butoi, aşa cum au făcut-o părinţii lor. Există până şi ape minerale „light”, care se laudă cu cantităţi mai mici de bioxid de carbon.

O preferinţă rămâne însă neschimbată. Germanii mănâncă mai multă carne de porc decât orice altă populaţie europeană, patru milioane şi jumătate de tone pe an, adică echivalentul a peste o sută cincizeci de grame de porc de persoană pe zi, după vechea zicală: „Nu poţi trăi numai cu pâine, trebuie să ai şi cârnaţi, şi şuncă.”

Micul dejun german este alcătuit din suc de portocale, cafea (nu instant, *danke schön*), pâine la alegere, cu diverse gemuri pentru cei cu aplecare spre dulciuri, şi şuncă, salamuri şi brânzeturi pentru cei care doresc ceva mai substanţial. Pâinea germană există în toate formele şi dimensiunile, peste două sute de sortimente, ba chiar şi într-o varietate de culori, dar preferata rămâne făina integrală (dintotdeauna, şi nu din capricii de sănătate). De la secară la graham, de la

Schwarzbrot (pâine neagră) la covrigi, pâinea germană e o mâncare în sine.

După micul dejun, germanilor le mai place să ia o gustare, ca să nu sucombe înainte de prânz, cea mai substanţială masă gătită a zilei. La mijlocul după-amiezii simt nevoia să se oprească din treabă (dacă nu cumva sunt la lucru) şi să pornească în căutare de *Kaffee und Kuchen* – „cafea cu prăjitură”. Prăjiturile sunt foarte elaborate, cu straturi de fructe, cremă, ciocolată, iar cremă, pandişpan şi poate iar câteva fructe. Frişcă primeşti şi fără să fie nevoie să ceri.

Cina[5] se cheamă *Abendbrot* („pâinea de seară”), sugerând că pâinea şi hrana rece sunt din nou la ordinea zilei, deşi nu este exclus să se consume şi mâncare caldă, gătită. Apoi, înainte de culcare, ai putea să mai guşti ceva, ca nu cumva să flămânzeşti peste noapte. Dintre toate îngrijorările pe care le-ai putea avea referitor la Germania, e clar că înfometarea nu are niciun fundament.

Băutură

O fabrică de bere din trei se află în Germania. Ştiind asta, nu mai e nevoie să te întrebi ce gândesc germanii despre bere. Berea nu este atât un mod de viaţă, cât de-a dreptul începutul şi sfârşitul tuturor lucrurilor.

Nu câte una sau două, ci cârduri întregi de făbricuţe de bere locale reuşesc să supravieţuiască şi să prospere. Potrivit tradiţiei, berea a fost asociată cu mănăstirile, unde s-au produs întotdeauna mari cantităţi, şi intră în categoria alimentelor de bază, ba chiar este prescrisă ca medicament.

Unul dintre motivele care explică înalta calitate a berii germane este Legea purităţii berii germane, emisă şi rămasă neschimbată din 1516, care stabileşte că în procesul de fabricaţie se vor folosi numai apă, hamei, malţ şi drojdie. Singurul moment în care majoritatea germanilor au exprimat serioase temeri legate de prezenţa lor în Comunitatea Europeană a fost atunci când eurocraţii au încercat să-i convingă că respectiva lege trebuie abrogată, în interesul „armonizării legislative". Însă eurocraţii s-au văzut nevoiţi să o lase moale. Astfel, alături de cele patru mii de mărci de bere germană pură, toate importurile trebuie să poarte o etichetă specială, care să-i avertizeze pe consumatori de starea impură şi contaminată a produsului.

Berea este întotdeauna servită rece, cu un guler generos de spumă. Poate să dureze şi până la opt minute umplerea unui pahar de bere, pentru ca gulerul să fie perfect, prin urmare nu este recomandată celor grăbiţi şi însetaţi. Cea mai răspândită bere este *pils*-ul, care ocupă prima poziţie şi la export, spre deosebire de berea *Export*, care practic nu iese din ţară, şi de *alt* (bătrână), care se bea din fragedă pruncie.

Vinurile germane sunt excelente şi, spre deosebire de californieni, care preferă adesea sortimentele franţuzeşti, germanii le apreciază mult (chiar dacă francezii strâmbă din nas când le văd). Băutorii de vin şi cei de bere sunt unii şi aceiaşi: în Germania, nu există specializare.

În ciuda faptului, sau tocmai pentru că nu refuză băutura, starea de ebrietate nu este tolerată pe şosea. Limitele admise sunt mai scăzute ca în alte ţări, iar pedepsele mai aspre. Mănâncă, bea şi te înveseleşte – dar umblă cu taxiul!

[5] Vei fi poate surprins cât de devreme mănâncă germanii (de obicei, între orele 18.00 – 19.30). Ei nici nu vor să audă de cină la ora 20, ca să nu mai vorbim despre obiceiul mediteranean de a dormi toată după-amiaza, ca apoi să mănânci la miezul nopţii. Germanii vor să rezolve problema, pentru a-ţi putea relua munca (n.a.).

Obiceiuri şi tradiţii

Germanii preţuiesc obiceiurile şi le respectă cu stricteţe. Îşi iubesc tradiţiile şi le apără cu sfinţenie, în ciuda numărului mare şi a faptului că majoritatea sunt de origine locală, şi nu naţională. Cele mai multe constau într-un ritual elaborat, ca preambul la consumul unor cantităţi enorme de bere.

Obiceiurile şi tradiţiile, cel mai adesea, sunt legate de cluburile atotprezente. Cluburi de tir, *Trachtenvereine* (cluburi pentru portul costumelor tradiţionale locale), cluburi de columbofili – toate au propriile lor festivaluri, care încep cu o bere şi continuă cu o ceremonie religioasă, apoi cu o bere, mai o paradă, mai o bere, pentru a se încheia, cum se cuvine, cu o bere-două.

La *Richtfest*, sărbătoare care marchează încheierea asterelii la acoperişul unei case noi, proprietarul dă o petrecere la care îşi invită prietenii, vecinii şi meşterii constructori. Curge multă bere. În final, în vârful acoperişului se leagă o coroniţă cu panglici sau un brad de mici dimensiuni, ca să afle toată lumea că munca merge bine şi că proprietarii au făcut ceea ce trebuia.

Recolta, producerea vinului şi a berii sunt prilejul unor festivaluri care celebrează dărnicia naturii. Cel mai important dintre ele, Festivalul Berii de la München, *Oktoberfest*, a devenit faimos în întreaga lume. Timp de şaisprezece zile, localnicii şi vizitatorii dau pe gât atâtea halbe, cât ar ajunge unei ţări mai mici un an întreg, şi devorează tot stocul de pui. Într-o bună dispoziţie generală, se prind braţ la braţ şi cântă de mama focului, legănându-se încolo şi încoace, gata să se prăbuşească la fiecare mişcare. Dacă ai visat vreodată să te costumezi în *Lederhosen* şi tunică, în fustă tiroleză şi corsaj cu volănaşe şi să dansezi într-o mare de burţi şi sâni revărsaţi, *Oktoberfest* este ocazia cea mai indicată.

Majoritatea obiceiurilor şi tradiţiilor sunt legate de calendarul creştin. Notabile sunt sărbătorile dinaintea postului mare, care îşi au originile în ceremoniile închinate fertilităţii în Antichitate, de întâmpinare a primăverii, păstrându-şi caracterul păgân. O trăsătură comună, cu unele variaţiuni, este alegerea unui Prinţ, Prinţese sau Ţăran al carnavalului (întotdeauna bărbaţi, chiar şi Prinţesa), spirite dezlănţuite care prezidează nebunia (*Tollität*).

Înălţarea la Ceruri (*Himmelfahrt*) se sărbătorea, potrivit tradiţiei, prin plecarea in corpore a bărbaţilor în excursii minuţios pregătite, la ţară, unde petreceau la iarbă verde, spuneau poveşti vânătoreşti şi goleau pahar după pahar. Femeile rămâneau acasă, se bucurau de liniştea şi pacea

neobişnuite şi, fără îndoială, se îndulceau şi ele cu câţiva stropi.

În timpul „zilelor nebune”, *Tolle Tage*, de *Karneval*, *Ordnung* se suspendă şi întregul etos al vieţii germane cenuşii este întors cu susul în jos. Dar de Miercurea Cenuşii, toată suflarea se întoarce la muncă în cel mai *ernsthaft* stil, gata de încă un an de supunere.

Crăciun

Crăciunul se află în centrul tradiţiilor şi obiceiurilor şi reprezintă, pentru orice german, perioada preferată a anului. Crăciunul britanic nu este decât o imitaţie palidă şi subţire, care datorează puţina sa *Gemütlichkeit*, atâta câtă are, eforturilor prinţului Albert de a aduce puţină veselie în ţara întunecată în care s-a căsătorit.

La începutul postului (*Advent*), uşa de la intrare este decorată cu o coroniţă. Copiilor li se dă un calendar al adventului şi se bucură de numărătoarea inversă a zilelor deschizând în fiecare dimineaţă o nouă portiţă, ca să descopere un tablou de Crăciun sau o bomboană. Pe poliţa căminului sau pe masa din sufragerie se pune o altă coroniţă, cu patru lumânări care se aprind pe rând, în fiecare duminică; mai întâi una, apoi două, iar în duminica dinaintea zilei celei mari ard toate patru.

În perioada de dinaintea Crăciunului, în aproape toate oraşele se deschide un târg în piaţa mare sau în faţa bisericii principale, unde se vând tot felul de nimicuri ieftine şi vesele, turtă dulce, băuturi fierbinţi şi delicatese de sezon, în clinchet de carusel şi colinde de Crăciun, cântate din turnul bisericii.

Sfântul Nicolae se sărbătoreşte pe 6 decembrie, ca un fel de repetiţie pentru Crăciun. În ajun, copiii îşi pun un pantofior la uşa dormitorului, care apoi este umplut cu bunătăţi în timp ce ei dorm – desigur, dacă au fost cuminţi şi merită.

Împărţirea darurilor se transformă într-un eveniment plin de ceremonial, în Ajunul Crăciunului. Copiii sunt trimişi afară din casă (sau cel puţin din sufragerie) după-amiaza, în timp ce se împodobeşte bradul. Tradiţia cere să se mănânce crap, dar, cum oamenii îl consideră în general neplăcut la gust, preferă să-l înlocuiască, punând pe masă curcan ori gâscă friptă, vânat ori cârnaţi.

Sănătate şi igienă

În principiu, toţi germanii au probleme de sănătate, iar dacă nu au, înseamnă că e ceva în neregulă cu ei. Cel mai mult şi mai des îi apasă stresul. Nu există naţiune mai stresată (*strapaziert*), şi pe drept cuvânt, cum să nu fii răpus când conduci Europa?

Fragilitatea constituţiei germane a fost de mult înţeleasă şi s-au născocit sisteme infailibile, care să o susţină şi să-i asigure funcţionarea. În anii 1880, Bismarck a introdus un plan naţional de asigurări de sănătate, deoarece se temea că muncitorii ar putea fi *strapaziert* de cerinţele industrializării în plină dezvoltare. Astăzi, asigurarea naţională de sănătate sprijină o reţea vastă şi minunată de doctori şi spitale, de specialişti şi staţiuni balneoclimaterice.

Ca şi francezii, germanii alocă resurse uriaşe pentru tratamentul unei boli care nu există, în cazul de faţă renumita *Kreislaufstörung*, respectiv disfuncţia circulatorie. În vreme ce noi, ceilalţi, mergem să ne întâlnim cu Creatorul când circuitul vascular se împotmoleşte, germanii îşi revin, de regulă, şi continuă să ducă o viaţă utilă şi productivă. Odată ce îşi intră în ritm, germanii pot avea *Kreislaufstörung* şi de două ori pe lună, fără ca asta să le afecteze prea mult viaţa socială.

Există mai multe tratamente ale acestei boli terifiante. Aşa cum s-a demonstrat, poate să reacţioneze favorabil la trei săptămâni pe o plajă din Grecia şi perspectivele sunt destul de bune şi dacă te îndopi cu pilule şi poţiuni din belşug. (Ce pilule anume şi ce poţiuni, iată un aspect lipsit de importanţă, secretul constând în încetarea ostentativă a lucrului şi înşirarea unui număr impresionant de sticluţe mici şi maro pe birou, înainte de a înghiţi câte şase drajeuri sau linguriţe din fiecare, cu un oftat adânc.) S-a înregistrat un singur deces pricinuit de *Kreislaufstörung*, un caz trist – un tânăr al cărui tratament cu pastile a fost atât de complex, încât nu a mai avut timp să mănânce.

Kreislaufstörung este o afecţiune care ar trebui plasată mai degrabă pe tărâmul ideilor; bolile cardiace, în schimb, constituie principalul motiv de nelinişte al germanilor în lumea reală. Fapt perfect explicabil pentru generaţia participantă la *Fresswelle*. Venele şi arterele acelor coloşi stângaci şi împleticiţi se sugrumaseră şi cerşeau milă. Tromboza devenise un pericol ce pândea la tot pasul. Dar pentru urmaşii lor băutori de apă în costume de trening grija provocată de inimă este mai puţin justificată, luând forma a o sută de nuanţe de *Angst* metafizică.

Germanii sunt pasionaţi de orice formă de tonic şi energizant. Înghit extracte din plante şi din glande animale în orice formă imaginabilă şi nu se îndoiesc niciodată de efectul lor benefic, cu condiţia să fie scumpe şi să aibă un gust îngrozitor. Atât pretind, şi nimic mai mult.

Cum germanii dau circa 13 – 14% din venitul lor pentru asigurări de sănătate, medicii germani sunt foarte mulţumiţi de viaţă şi îi vezi la volanul celor mai noi şi strălucitoare maşini Mercedes de pe şosele. Dentiştii sunt atât de bine plătiţi, încât principala lor grijă este cum să găsească suficiente metode ca să-şi cheltuiască banii în aşa fel, încât să fie scutiţi de o parte cât mai importantă a impozitului pe venit.

În afara celor şase săptămâni de concediu de odihnă plătit într-un an, germanii mai au dreptul la încă şase săptămâni de concediu medical, desigur tot plătit; şi, dacă reuşesc să fie păcălite, şi companiile de asigurări medicale pot plăti încă şaptezeci şi opt de săptămâni într-un interval de trei ani. Totul costă o avere – cheltuielile de asigurări sociale înghit aproximativ o treime din uriaşul PNB al Germaniei, deşi acum se fac reduceri, cu multă precauţie. Orice politician ştie că, mai degrabă, te apropii de o leoaică să-i iei puiul, decât să stai în calea germanului când e vorba de medicamentele lui.

Staţiuni balneoclimaterice

Cura la băi, iată o instituţie care aparţine aproape exclusiv germanilor. O dovadă convingătoare de seriozitate şi de *Seelenhaftigkeit* (suflet, caracter) este să înţelegi necesitatea de a-ţi reface trupul şi mintea şi de a pleca degrabă la băi, pe cheltuiala statului, la primul semn de guturai sau la prima unghie crescută în carne. Odată ajuns, te vei bălăci în nămoluri speciale, cu efecte curative, vei bea ape nespus de clocite şi vei face exerciţii de intensitate moderată, jucând, între timp, străvechiul joc Cât-Şnaps-Pot-Să-Dau-Pe-Gât-Până-Se-Prinde *Herr Doktor*.

O curiozitate a reglementărilor privind trimiterea la *Kur* (cură) este interdicţia de participare soţ-soţie, ca o prescripţie mută de odihnă şi recuperare, departe de cicăleli şi Pretenţii Nerezonabile. La Baden-Baden, staţiune scumpă, nu glumă, sauna în regim mixt arată ca o vitrină de măcelărie, permiţând studierea atentă a hălcii din pulpa de vacă înainte de a o cumpăra. Consecinţele sunt cunoscute sub numele de „aventură la băi", de pe urma căreia au parte de mari bucurii atât pacienţii, cât şi avocaţii specializaţi în divorţuri.

Vasele de WC model mai vechi din Germania prezintă un soi de prag curios, care sperie orice străin. La ce bun? Răspunsul: extraordinara curiozitate a germanilor când e vorba de sănătatea lor. Orice anormalitate detectată poate fi cheia spre cine ştie câte săptămâni de concediu şi de şeptic la *Kur*. Cât se poate de simplu.

Igienă

Pentru germani, igiena este condiţia esenţială a vieţii şi punctul de plecare absolut pentru *Ordnung*. Un german nespălat reprezintă o contradicţie în termeni, la fel ca un francez credincios sau o cafenea englezească de soi.

Într-o baie germană, vei descoperi o gamă năucitoare de cosmetice şi de scule de înaltă precizie tehnologică menite să menţină trupul uman într-o formă perfectă. Igiena dentară ocupă un loc de frunte. Numai cei mai sărmani germani au o singură periuţă de dinţi, restul se mândresc cu mănunchiuri întregi, cu oglinzi telescopice şi jeturi de apă de mare presiune care îndepărtează de pe dinţi şi cea mai fină impuritate.

În locuinţele moderne, tendinţa este ca fiecare membru al familiei să aibă o baie proprie, deoarece toaleta de dimineaţă durează atât de mult, încât e imposibil să împarţi spaţiul cu altcineva; ultimul la rând pur şi simplu nu ar mai apuca să plece niciodată de-acasă.

Farmacie

În general vorbind, magazinele germane par prea riguroase şi chiar sufocante (cu excepţia magazinelor universale ieftine, care lasă impresia de proastă organizare şi harababură).

Drogheria din spaţiul anglo-saxon este prezentă în Germania sub forma *Apotheke*, farmacie, un spaţiu misterios, unde practic nimic nu este expus la vedere, cu excepţia, poate, a câtorva tuburi de pastă de dinţi sau truse de manichiură. Din spatele tejghelei imaculate, veghează farmacistul în halat alb imaculat, *ernsthaft* cum numai el ştie să fie; lui îi vei mărturisi toate durerile tale şi, după un interogatoriu atent, va scoate la iveală cutia sau sticluţa dorită. Multe farmacii sunt vechi şi venerabile, cu lambriuri şi rafturi pline de recipiente splendide, din sticlă sau porţelan, care intimidează cu aerul lor sobru, medical, dar dacă te simţi slăbit, o vizită la *Apotheke* îţi poate mângâia sufletul.

Sisteme

Germanii ştiu să aprecieze un sistem. Nimic nu se compară cu un sistem, vei auzi la tot pasul. Sistemele împing lumea înainte.

Să luăm, spre exemplu, sistemul lor de autostrăzi: reţeaua de *Autobahnen* din Germania a apărut graţie dorinţei lui Hitler de a nu-şi vedea tancurile şi vehiculele blindate blocate în trafic. Führerul mai trebuia să rezolve şi problema şomajului. Construirea de autostrăzi a părut o idee bună la momentul respectiv, care şi-a dovedit valoarea şi ca element de confort în vreme de pace, oferind avantajul deplasării uşoare şi rapide, care, între timp, a devenit totuşi ceva mai dificilă, dar numai din cauza traficului intens, şi nu a drumurilor în sine.

Legea germană spune că pe *Autobahn* nu se aplică restricţii de viteză, deşi există o limită politicos „recomandată" de 130 de kilometri pe oră, de care ţin seama doar cei care vizitează ţara pentru prima oară. Pentru germani, această eliberare neaşteptată de piedici reprezintă o importantă nişă de libertate, într-o societate altfel copleşită de birocraţie. Toţi preţuiesc generozitatea drumului fără oprelişti şi ocazia de a se exprima dezinhibat prin apăsarea acceleraţiei până la podea, depăşind tot ce le iese în cale. Le poţi vedea sclipirea din ochi, dar te vei simţi răzbunat când vei ajunge în *Stau* – blocajul acela interminabil format în preajma marilor oraşe.

Germanii au reglementări unice în ceea ce priveşte semafoarele. Dacă eviţi să fii primul în coloană, te poţi descurca ţinându-te după ceilalţi cu încredere: nimeni nu va încălca niciuna din miliardele de reguli din Legea circulaţiei. (Potrivit Codului rutier, în maşină trebuie să existe până şi o pereche de mănuşi chirurgicale.)

Şi dacă întâmplarea face să te trezeşti, ca străin, primul oprit la stop, cel mai indicat este să abandonezi maşina şi să dispari rapid; infinit mai convenabil decât să înfrunţi valul de claxoane şi urlete al celor din spate.

Transport public

Poţi alege să te deplasezi cu autobuzul, tramvaiul sau trenul – toate sunt sisteme-model de eficienţă şi curăţenie.

Trenurile sunt rapide şi punctuale, inclusiv datorită faptului că gările sunt amplasate raţional, în mijlocul oraşelor. Serviciile intercity, cunoscute sub numele de IC, şi noul serviciu intercity express (ICE) sunt extrem de rapide şi oferă servicii de lux, spre exemplu faxuri, telefoane şi video.

În multe oraşe confuzia te pândeşte în staţiile de metrou. Trebuie să iei *U Bahn* sau *S Bahn? U Bahn* merge în subteran, *S Bahn* urcă la suprafaţă. Cu excepţia situaţiilor în care se întâmplă invers. Pentru a uşura lucrurile, *S Bahn* pare să oprească în majoritatea locurilor în care opreşte şi *U Bahn* (dar nu şi invers, *S Bahn* ajungând în zone în care nu există alte *Bahn*-uri).

Pe anumite porţiuni de drum, biletul de *S Bahn* acoperă şi călătoria cu *U Bahn*. Pe altele, nu. La fel, poţi călători şi cu unele autobuze, poţi chiar profita şi de tramvai, un serviciu excelent, dar din ce în ce mai restrâns. Sau, mai bine, nu.

Nu căuta indicatoare explicative, nu există. Nu-ţi bate capul să-l întrebi ceva pe cel care vinde bilete, te va încurca şi mai tare. Fii prudent şi cumpără biletul care include totul – costul suplimentar merită plătit. Altfel, mai bine mergi pe jos.

Educaţie

Sistemul german de educaţie nu se preocupă de formarea caracterului sau a tăriei morale. Obiectivul lui este să te umple de calificări care îţi vor aduce respectul şi promovarea pe piaţa muncii.

Educaţia germanilor începe târziu şi se încheie şi mai târziu. Grădiniţa este opţională, şcoala primară vine la şase ani, iar studentul mediu îşi termină studiile universitare aproape de treizeci de ani.

La zece ani, elevii mai inteligenţi merg la *Gymnasium* (nu se referă la antrenarea corpului, ci a minţii), care le deschide calea spre universitate. Restul (circa 60%) urmează şcoli secundare, în direcţia unui stagiu de ucenicie, cu o durată de trei ani şi organizat potrivit unei structuri bine definite, într-un atelier, bancă etc., cuprinzând pregătire teoretică săptămânală într-o şcoală profesională de stat. De aici, cei mai mulţi îşi fac debutul în carieră. Odată obţinută, diploma de *Abitur* (bacalaureat) garantează automat un loc la universitate, în aproape orice domeniu. Dacă media nu e suficientă, va fi nevoie de puţină răbdare câţiva ani, dar refuzul nici nu intră în discuţie.

Germanii trebuie să treacă obligatoriu prin serviciul naţional, fiind recrutaţi după optsprezece ani, de îndată ce survine o pauză în studii. Pot refuza serviciul militar, trecând, în schimb, prin serviciul civil, dar dacă suferă de platfus sau miopie, sunt scutiţi de amândouă. Unii norocoşi scapă cu totul, dacă un contingent depăşeşte numărul locurilor disponibile.

Calificări

Fiecare german cu care te întâlneşti în împrejurări profesionale se va dovedi foarte bine pregătit şi calificat. Titlurile sunt râvnite. O diplomă academică aduce prestigiu şi trebuie să fie cât mai vizibilă cu putinţă. Dar şi mai râvnit este doctoratul. Dreptul de a te intitula *Doktor* dă mai multă forţă coatelor tale când trebuie să-ţi croieşti drum în orice domeniu, afaceri, finanţe, drept, chiar şi medicină. Nu este ciudat nici să i te adresezi cuiva *Doktor Doktor*, dacă are două doctorate, bunele maniere cerându-ţi chiar să procedezi astfel.

În vârful scării cu trei trepte se află profesoratul. Dacă îţi iese în cale cineva căruia i se spune *Herr Professor*, să ştii că ai de-a face cu un exemplar de categoria grea. O catedră este de obicei foarte dificil de dobândit, presupunând o teză de doctorat vastă, complicată şi predarea de cursuri săptămânale (uneori gratis), în aşteptarea unui post vacant care s-ar putea să nu apară niciodată. Titlurile academice pot fi, desigur, obţinute cu mai puţin efort, cumpărându-le, ceea ce fac mereu tipii ambiţioşi şi grăbiţi. Aproape orice titlu este disponibil şi are preţul său, dacă ştii unde să te duci (cel mai adesea într-o ţară din Lumea a Treia), şi nu este nimic ilegal.

Banii contează

Majorităţii europenilor le vine greu să simtă compasiune faţă de germanii deprimaţi din cauza actualelor perspective economice sumbre. În definitiv, mulţi consideră că vremea de restrişte din Germania postbelică a fost o adevărată mină de aur, o epocă de maximă prosperitate. Dar şi mai mulţi se plâng că suferinţa la care îi supun criteriile de convergenţă economică reprezintă Începutul Sfârşitului sau Sfârşitul Însuşi (în funcţie de optimismul sau de pesimismul personal). Ei sunt incapabili să vadă în strânsul curelei de astăzi o investiţie în prosperitatea de mâine. Ca întotdeauna, îi urmăreşte ca un blestem capacitatea de a pătrunde cel mai profund sensul evenimentelor, trezindu-se prinşi în ghearele aprehensiunilor wagneriene de tipul *Götterdämmerung*.

Pentru germani, banii înseamnă siguranţă. Teama de a-şi pierde iubita lor marcă (*Mark*) i-a împins să pună sub semnul întrebării valoarea unificării europene. Evident, va fi nevoie de sacrificii, dar preferabil nu pe frontul financiar. De două ori de-a lungul secolului XX, după Primul şi cel de-al Doilea Război Mondial, Germania a fost lovită de devalorizare. Inflaţia a atins proporţii astronomice la începutul anilor douăzeci. Aproape toţi şi-au pierdut economiile. Chiar şi astăzi, inflaţia este considerată haosul economic suprem, care trebuie evitat cu orice preţ. Şocul a lăsat urme în sufletul germanilor.

Aşa că rolul băncilor în domeniul afacerilor este mult mai important decât în alte ţări. Sistemul de banking „universal" înseamnă că aceste instituţii deţin tot ceea ce nu a intrat încă în mâinile statului. La Frankfurt, Banca Centrală Europeană controlează totul, călcând pe urmele Bundesbank. Chiar dacă *Deutschmark* a murit, se aşteaptă, în schimb, ca euro să devină simbolul unui glorios viitor german, dominând şi administrând (nu ruinând, cum ar pretinde unii) tot ce mişcă în economia europeană.

Guvernare

Germania, ţara de *Angst*, este şi o ţară a landurilor. Înainte de reunificare, existau zece *Land*-uri (unsprezece, dacă includem şi Berlinul). Noile landuri federale ridică numărul lor la cincisprezece (şaisprezece).

Fiecare land reprezintă o entitate politică distinctă, cu puteri şi răspunderi stabilite prin Constituţie, şi este reprezentat la Berlin, în manieră oarecum ambasadorială, intrând în competiţie cu celelalte provincii, pentru a-şi susţine interesele la nivel federal.

Guvernul federal se ocupă de subiecte cum ar fi politica externă, apărarea, impozitele şi telecomunicaţiile, în vreme ce *Länder* îşi exercită autoritatea în domeniul educaţiei, poliţiei, radiodifuzării şi guvernării locale. Guvernarea federală şi cele din *Länder* îşi împart în mod egal veniturile din impozite deşi, potrivit legii, niciunui land nu-i este permis să devină cu mult mai bogat (sau mai sărac) decât altul, deoarece trebuie să predea surplusul.

Bundestag-ul este corpul legislativ suprem, care îl alege pe cancelar (primul-ministru), liderul partidului cu numărul cel mai mare de mandate şi garantul democraţiei, acordându-le grupurilor minoritare dreptul de a cere informaţii relevante din partea puterii, şi alcătuind comitete de investigaţie atunci când apar suspiciuni.

Bundesrat-ul, Camera superioară, este exclusiv alcătuită din reprezentanţii din *Länder*, în aşa fel încât componentele statului federal să-şi poată face simţită prezenţa şi influenţa în adoptarea legislaţiei federale în *Bundestag*, Camera inferioară. Pentru anumite categorii de legi, este nevoie de acordul *Bundesrat*-ului, pentru altele nu. Când nu are acest drept, Camera superioară poate să ridice obiecţii împotriva legilor votate şi chiar să le supună atenţiei unui comitet consultativ, în care sunt reprezentate ambele Camere, pentru a se ajunge la un compromis.

Sistemul de drept german se bazează pe activitatea din landuri, cu excepţia a cinci Curţi Supreme şi a Curţii Constituţionale Federale, care asigură ca întregul corp de legi să fie compatibil cu Legea Supremă, în vigoare de la întemeierea republicii.

Preşedintele republicii este ales şi poate rămâne în funcţie maximum două mandate de câte cinci ani, fiind lipsit de putere reală în stat.

Sistemul de *Länder* şi Bund-ul central se bucură de un înalt respect în întreaga Germanie, iar viaţa politică din landuri este

trepidantă şi plină de interes pentru majoritatea cetăţenilor obişnuiţi. Mulţi dintre cei mai străluciţi şi abili politicieni pot fi întâlniţi în landuri, nefiind câtuşi de puţin dornici să intre pe scena federală.

Birocraţie

Rai al funcţionarismului. Reglementări nemiloase, reguli rigide, represive, meschine, dăunătoare, pedante. O naţiune strâns unită de birocraţie. S-a îndoit cineva vreo clipă?

Crimă şi pedeapsă

Nu va fi pentru nimeni o surpriză că germanii sunt amorezaţi de lege şi de ordine. *Ordnung muss sein* este o expresie larg îndrăgită. Ca să se asigure că lucrurile se petrec aşa cum trebuie, germanii sunt dispuşi să aprobe legi foarte stricte şi să accepte aplicarea lor cu asprime.

Aplicarea legii intră în atribuţiile diverselor autorităţi regionale. Dacă decizi să scapi cu fuga după ce ai aruncat, ca o brută, ambalajul bomboanei în mijlocul drumului şi reuşeşti să treci dincolo de graniţa regională, cazul va fi oficial înaintat poliţiei din respectivul land, care va continua urmărirea.

Germanii trebuie să poarte cu ei actele de identitate, altfel ar putea fi arestaţi şi închişi maximum şase ore, până când reuşesc să intre în posesia lor. Dacă se mută, fie şi în casa vecină de pe aceeaşi stradă, trebuie să se înregistreze la noua adresă în termen de doar câteva zile. Nimeni nu scapă de braţul lung al legii.

Legislaţia germană poate să pară un coşmar de meschinărie şi de ură răzbunătoare. Un tip a fost amendat pentru că, într-un schimb de replici cu un poliţist, a folosit cuvântul *Mensch*, adică „omule”. Nimeni nu are voie să sugereze că un poliţist aparţine speciei umane. Poliţiştii sunt verificaţi cu grijă şi eliminaţi dacă dau cel mai vag semn că ar fi înzestraţi cu simţul umorului.

Legea şi ordinea se aplică şi între cei patru pereţi de acasă. Legile referitoare la zgomot şi la tulburarea liniştii publice sunt aspre şi de natură să încalce şi spaţiul intim. Potrivit regulii generale, toată zarva trebuie să înceteze după ora 22. Dacă locuieşti la bloc, să nu cânţi niciodată în baie noaptea târziu, de fapt să nu faci niciodată baie noaptea târziu, şi în niciun caz să nu îţi treacă prin cap să tragi apa... Cu multă atenţie trebuie abordat şi tunsul gazonului din grădină; dacă te apuci în timpul weekendului poţi să dai de bucluc, iar dacă laşi iarba să crească situaţia este şi mai gravă.

Aşa cum spuneam, dacă vrei să fii la adăpost, trebuie să consideri că orice este interzis şi împotriva legii, atât timp cât nu ai o dovadă solidă care să susţină contrarul (spre deosebire de Franţa, unde orice e permis, chiar şi lucrurile interzise, şi Rusia, unde totul e interzis, chiar şi lucrurile permise).

Unul dintre cele mai deprimante aspecte ale vieţii din Germania este că toată lumea ţine neapărat să-ţi explice unde greşeşti şi ce anume nu faci corect. Te bate gândul să treci strada pe roşu? Renunţă. O sută de germani îţi vor striga, îndatoritor, că Asta Nu Este Permis. Te bate gândul să laşi

jucăriile copiilor pe gazonul din faţa casei? Renunţă. Toţi vecinii vor fremăta de nerăbdare să-ţi spună că Asta Nu Este Permis.

Regulile şi reglementările din Germania au proliferat într-un asemenea hal şi au introdus o asemenea birocraţie, încât germanii au iniţiat o lege a debirocratizării, care să facă puţină ordine.

La lucru

Majoritatea firmelor germane sunt vechi, de dimensiuni mici şi medii şi aparţin unor familii. Relaţia dintre şef şi angajaţi rămâne strânsă şi amicală. Proprietarul cunoaşte foarte bine ce se petrece la nivelul cel mai de jos al întreprinderii, deoarece cândva a lucrat şi el acolo.

Relaţiile dintre patroni şi sindicate au fost mereu mult mai bune şi mai stabile decât în Marea Britanie, de exemplu. Nu există neapărat sentimente de admiraţie reciprocă, dar nevoia de parteneriat şi cooperare este universal recunoscută. În firmele germane, toată lumea, de la preşedinte la femeia de serviciu, este numit *Mitarbeiter*, colaborator, ceea ce nu rămâne simplă retorică. Meseriaşii au probabil salarii comparabile cu cei din administraţie şi se bucură de aceleaşi condiţii şi beneficii (nefiind vorba de un privilegiu, ci de un drept). Mai important, ambele categorii se consideră egale din punct de vedere social.

În viaţa profesională, singurele lucruri care contează sunt seriozitatea şi calificarea. Amatorii nu au ce căuta, iar specialiştii nu pot căpăta o slujbă în afara ariei lor de competenţă. Dacă eşti doctor în filozofie şi nu poţi obţine o poziţie universitară, vei eşua probabil într-un post semicalificat şi nimeni nu va vrea să aibă de-a face cu tine.

Ziua de lucru

La birou, punctualitatea este la mare preţ, deşi lumea se aşteaptă numai din partea şefilor să vină mai devreme şi să lucreze şi după orele de program. Majoritatea germanilor rup uşa la ora 17 fix. Rămânerea după program este considerată o recunoaştere a lipsei de eficienţă (ceea ce Nu Este Permis), doar dacă nu ai optat să vii târziu şi să pleci târziu, sau să vii devreme şi să pleci devreme, adică pentru un „program glisant".

Nu te abţine să mormăi şi să te plângi la tot pasul, toţi trebuie afle că te străduieşti din răsputeri cu gândul la ţelul suprem, *Gründlichkeit* (temeinicie). Eficienţa mută va fi trecută cu vederea de superiori şi îţi va aduce oprobriul colegilor.

Angajaţii trebuie să fie ambiţioşi şi competitivi, permanent, fără pauză de ţigară la douăzeci de minute şi fără ziare. Performanţa, priceperea, împlinirea şi măiestria sunt la mare preţ. Dacă produci un munte de hârtii şi referate înseamnă că munceşti din greu şi eşti foarte bun în ceea ce faci.

În zilele de demult, se părea că germanii trăiesc exclusiv ca să muncească. Dar odată ce au cunoscut concediile în străinătate şi cele o sută şi unu de lucruri pe care le poţi face îmbrăcat în trening, au lăsat-o mai moale. Ceea ce a provocat multă îngrijorare la nivel naţional şi articole în *Der Spiegel*, în care se pune întrebarea: „Să se fi lenevit germanii?"

Uneori mai trebuie să suporţi şi petrecerile de după terminarea programului, ca singura formă de socializare cu colegii. „Agapele" de la birou sunt evenimente cu caracter destul de formal. E preferabil să te ţii pe picioare până la capăt şi să nu te dai în spectacol ciupind de fund domnişoarele de la bufet.

Întâlnirile de serviciu ale germanilor respectă agenda, ca să nu irosească timp; iată de ce au nevoie de o ordine de zi extinsă şi amănunţită. Timpul este preţios şi înseamnă bani. Nu trebuie risipit cu nepăsare – asta până nu găseşte careva prilejul să se „evidenţieze" cu orice preţ.

Limbă şi idei

În inima lor, germanii cred că niciun străin nu este în stare să le vorbească limba cum se cuvine. (De fapt, sunt încredinţaţi că doar oamenii din regiunea lor vorbesc o germană mulţumitoare. Nimic nu sună mai barbar în urechile unui berlinez ca versiunea bavareză a limbii germane. Dar nici bavarezii nu se lasă mai prejos, nutrind şi ei aceleaşi sentimente profunde la adresa berlinezilor.)

Germana se remarcă prin flexibilitate şi capacitate nelimitată de a crea cuvinte noi – pur şi simplu iei două, trei sau câte cuvinte ai nevoie din cele existente şi *leaşeziîmpreunăexactaşa*. Nu numai că astfel ai reuşit să naşti un cuvânt frumos, nou-nouţ, dar ai introdus şi un concept nou-nouţ, ceea ce explică, poate, de ce spiritul german este atât de cumplit de complicat. Spre exemplu, dacă într-un parc întâlneşti avertismentul *Astbruchgefahr*, trebuie să pricepi rapid că te afli într-o zonă în care există „primejdia să cadă crengi".

O altă variantă este să iei un şir de cuvinte, să înlături toate tronsoanele pe care le consideri inutile şi să lipeşti la loc ce a rămas. Metoda se foloseşte pe scară largă, deoarece permite, printre altele, utilizarea prietenoasă a nesfârşitelor denumiri ale departamentelor guvernamentale – spre exemplu *Stasi* înlocuieşte *Staatssicherheitsdienst* (Serviciul Securităţii Statului din fostul RDG).

Iniţial, o pagină tipărită în limba germană are darul să surprindă pe oricine. Cuvintele sunt incredibil de lungi. Un articol de ziar poate fi alcătuit din doar patru sau cinci cuvinte, care ocupă două coloane. La fel şi frazele şi alineatele. Priviţi o carte de-a lui Thomas Mann. O mie de pagini, împărţite într-o jumătate de duzină de paragrafe.

Nu e surprinzător că inventiva limbă germană a lansat atâtea idei şi noţiuni conţinute într-un singur cuvânt, fapt fără precedent în oricare alt grai:

Realpolitik – căutarea avantajului politic sau a supravieţuirii într-o lume dură, declarând: „Nu, chiar nu doare!" după ce ai fost călcat pe picior de şeful tău cât un hipopotam.

Schadenfreude – sentimentul de bucurie şi mulţumire care te cuprinde când auzi de răul altuia. Toate limbile sunt cât se poate de circumspecte când e vorba de exprimarea acestui impuls mârşav printr-un cuvânt special inventat. În consecinţă, lumea largă se foloseşte doar de cel german.

Weltschmerz – imaginează-ţi o noapte îngheţată de februarie, când sistemul de încălzire centrală a clacat, iar

echipa ta favorită e la un pas de retrogradare, şi tocmai ţi-a venit înştiinţarea de concediere, şi ajungi acasă şi, ce vezi, câinele a vomitat pe toată canapeaua. Ce simţi? *Weltschmerz*.

Frömmelei – evlavia cu glazură de zaharină propovăduită de teleevanghelizatori, care îţi spun că Domnul vrea ca tu să le trimiţi urgent bani, iar pe urmă afli că au fost surprinşi în pat alături de trei persoane purtând numele Tammy (din care doar două de sex feminin). În spaţiul culturii, se referă la tipi care nu au citit Shakespeare în viaţa lor, dar vorbesc despre el cu tot respectul, numindu-l „Bardul".

Kleinkariert – sensul literal este (cu) model în pătrăţele. Se foloseşte pentru a descrie genul de persoană care îşi umple grădina bungalow-ului cu pitici şi îşi petrece concediul la Frinton, de douăzeci şi cinci de ani încoace.

Zeitgeist – nici mai mult, nici mai puţin decât Spiritul Vremii, termen care te face să oftezi încontinuu, cu aer plictisit de lume şi viaţă. Cuvânt nepreţuit ori de câte ori vine vorba de cinematografia germană sau de muzica lui Stockhausen.

Vergangenheitsbewältigung – suma tuturor dificultăţilor pe care le întâmpină o naţiune în lupta sa de a se împăca, în sfârşit, cu un trecut evaziv. Cui i-ar mai trece prin minte să inventeze un cuvânt pentru aşa ceva?

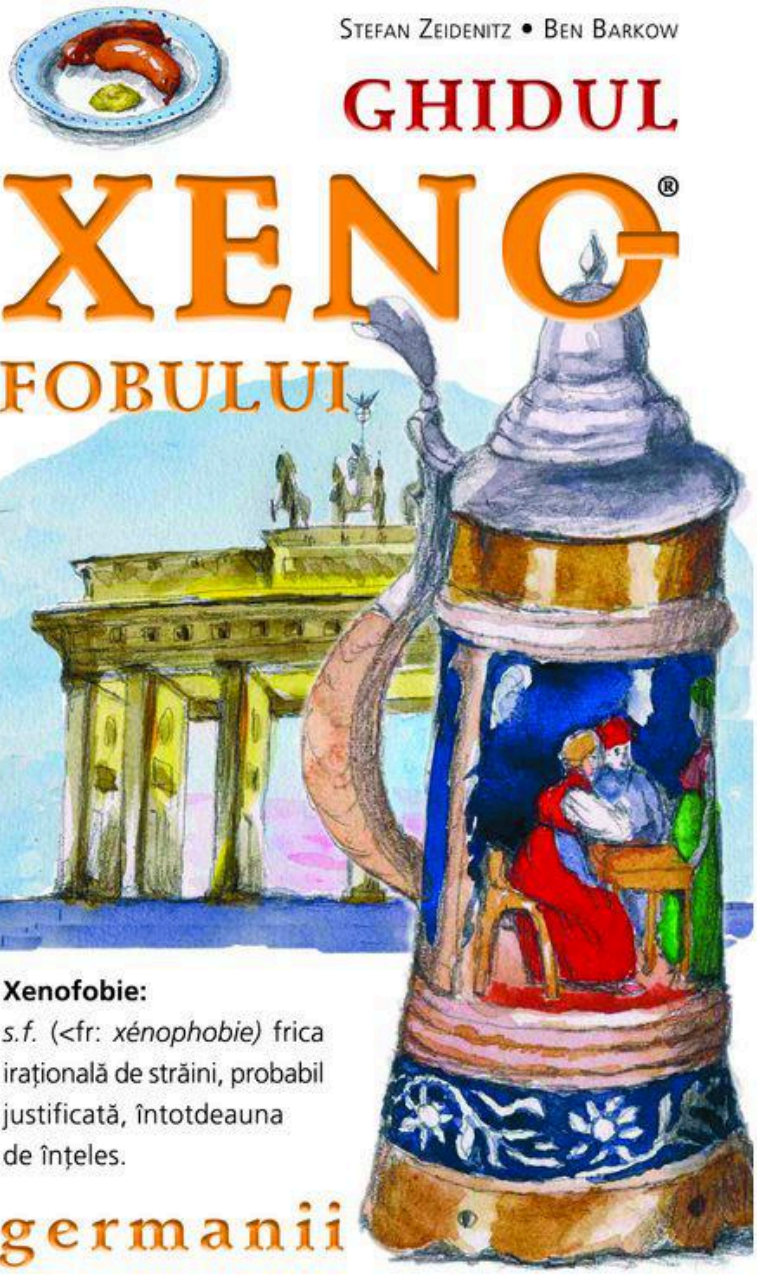
STEFAN ZEIDENITZ • BEN BARKOW
GHIDUL
XENO®
FOBULUI
Xenofobie:
s.f. (<fr: xénophobie) frica
irațională de străini, probabil
justificată, întotdeauna
de înțeles.
germanii

Table of Contents

Naţionalism şi identitate
Caracter
Atitudini şi valori
Comportament
Maniere
Destindere şi distracţii
Obsesii
Umor
Cultură
Conversaţie şi gestică
Mâncare şi băutură
Obiceiuri şi tradiţii
Sănătate şi igienă
Sisteme
Guvernare
Crimă şi pedeapsă
La lucru
Limbă şi idei

Table of Contents

Naţionalism şi identitate	6
Caracter	14
Atitudini şi valori	21
Comportament	26
Maniere	31
Destindere şi distracţii	36
Obsesii	41
Umor	45
Cultură	47
Conversaţie şi gestică	52
Mâncare şi băutură	54
Obiceiuri şi tradiţii	57
Sănătate şi igienă	60
Sisteme	65
Guvernare	70
Crimă şi pedeapsă	73
La lucru	75
Limbă şi idei	77